

FIZIKA helyi tanterv
Általános tantervű, 9-12 évfolyamos gimnáziumok számára.
(készült a NEFMI „B” kerettantervi változata alapján)

Célunk a korszerű természettudományos világnézet alapjainak és a mindennapi élet szempontjából fontos gyakorlati fizikai ismeretek kellő mértékű elsajátítása. A tanuló érezze, hogy a fizikában tanultak segítséget adnak számára, hogy biztonságosan eligazodjon a természetben, lássa a fizikai törvények érvényesülését a mindennapi életben, például a közlekedésben, az energiatudatos életvitelben, a technikai környezetben. Fontos, hogy a diákokban a természettudományról reális és hiteles kép alakuljon ki, ide értve az áltudományos nézetekkel szembeni fenntartásokat is.

A természettudományos kompetencia középpontjában a természetet és a természet működését megismerni igyekvő ember áll. A fizika tantárgy a természet működésének a tudomány által feltárt alapvető törvényszerűségeit igyekszik megismertetni a diákokkal. A törvények harmóniáját és alkalmazhatóságuk hihetetlen széles skálátartományát megcsodálva, bemutatja, hogyan segíti a tudományos módszer a természet erőinek és javainak az ember szolgálatába állítását. Olyan ismeretek megszerzésére ösztönözzük a fiatalokat, amelyekkel az egész életpályájukon hozzájárulnak majd a társadalom és a természeti környezet összhangjának fenntartásához, a tartós fejlődéshez és ahhoz, hogy a körülöttünk levő természetnek minél kevésbé okozzunk sérülést.

Nem kevésbé fontos, hogy elhelyezzük az embert kozmikus környezetünkben. A természettudomány és a fizika ismerete segítséget nyújt az ember világban elfoglalt helyének megértésére, a világ jelenségeinek a természettudományos módszerrel történő rendszerbe foglalására. A természet törvényeinek az embert szolgáló sikeres alkalmazása gazdasági előnyöket jelent, de ezen túl szellemi, esztétikai örömet és harmóniát is kínál.

A katolikus iskolában fontos feladat annak tisztázása, hogy a természettudomány és a transzcendens hit az emberi élet két külön területét érinti, köztük nincs, és alapvető különbözőségük miatt nem is lehet ellentmondás. Ebben a kérdésben egyértelmű II János Pál pápa magyarországi látogatásakor az Akadémián tartott beszéde, amiben kimondja, hogy az egyház nem szól bele a világ tudományos megismerésébe. A természettudományok tanítása során a diákokban kialakul a kép a természet működésének rendjéről. Tudatosítjuk, hogy a tudomány évszázadok alatt felismert alaptörvényei tőlünk függetlenül léteznek és érvényesülnek. Hitünk szerint az ember Istentől való küldetése, hogy „hajtsa uralma alá a Földet”, azaz feladata, hogy a természet törvényeit megismerje és alkalmazza az emberiség javára, miközben őrzi és óvja a rábízott világot. A természetben uralkodó rend felismerése, a természeti törvények kísérletileg igazolható objektivitása segíti a fiatalokat abban, hogy a hitünk szerinti transzcendens világ törvényeit is elfogadják, és ezekhez életvitelükben is alkalmazkodjanak. Érdeemes itt idézni Jedlik Ányost, aki egy teológus barátjával folytatott beszélgetésben mondta: "Én hamarabb találkozom az Istennel a fizikában, mint te a teológiában."A

tudomány és a hit harmonikus kapcsolatát az elmúlt évezredek során számos félreértés és konfliktus nehezítette meg, ami a mai ember számára is zavaró lehet. A katolikus iskola fontos feladata, hogy e problémás kérdéseket két oldalról, a tudomány és a hit oldaláról egyszerre közelítve megtárgyalja és oldja. Ennek során világossá kell tenni, hogy a világ teremtésével és szerkezetével kapcsolatos bibliai szövegek nem természettudományos igazságokat, hanem örök érvényű transzcendens üzenetet közölnek. Az üzenet lényege, hogy Isten szabadon, a semmiből teremtette a világmindenséget, és benne saját képére és hasonlatosságára az embert, akit szeret. A transzcendens mondanivaló hangsúlyozására használt természeti képek az alkotás nagyszerűségét, és gondosságát hangsúlyozzák és érthető módon az írások keletkezésének tudományos világképét tükrözik. A katolikus iskolában kiemelt figyelmet fordítunk azokra a tudománytörténeti részletekre, ahol az egyházi hierarchia és a tudomány képviselői kerültek konfliktusba. A tárgyalás alapjaként mindig a történeti tényekből indulunk ki, hangsúlyozva hogy a vitáknak minden időben konkrét emberek a résztvevői. A viták konfliktussá válásában mindkét oldalon fontos szerepe van az egyéni vérmérsékletnek, az emberi hiúságnak, tökéletlenségeknek is. Galilei és a pápai udvar sokat emlegetett konfliktusa tény, amiben az egyházi vezetőknek kétségtelenül van felelőssége. Tény azonban az is, hogy a heliocentrikus világképet Galilei előtt megalapozó és hirdető más tudósok (pl. Kopernikus, Kepler) nem kerültek hasonló helyzetbe. A katolikus iskolában a hit és a tudomány összeegyeztethetőségének illusztrálására bemutatjuk, hogy a legnagyobb természettudósok közt régen is volt, és van ma is olyan, aki hisz Istenben és elfogadja a keresztény tanítást, de voltak és vannak olyanok is, akik nem hívők.

A tantárgy tanulása során a tanulók megismerik az alapvető fizikai jelenségeket és az azokat értelmező modellek és elméletek történeti fejlődését, érvényességi határait, a hozzájuk vezető megismerési módszereket. A fizika tanítása során azt is be kell mutatnunk, hogy a felfedezések és az azok révén megfogalmazott fizikai törvények nemcsak egy-egy kiemelkedő szellemóriás munkáját, hanem sok tudós századokat átfogó munkájának koherens egymásra épülő tudásszövetét jelenítik meg. A törvények folyamatosan bővültek, és a modern tudományos módszer kialakulása óta nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. Az egyre nagyobb teljesítőképességű modellekből számos alapvető, letisztult törvény nőtt ki, amelyet a tanulmányok egymást követő szakaszai a tanulók kognitív képességeinek megfelelő gondolati és formai szinten mutatnak be, azzal a célkitűzéssel, hogy a szakirányú felsőfokú képzés során eljussanak a választott terület tudományos kutatásának frontvonalába.

A tantárgy tanulása során a tanulók megismerkedhetnek a természet tervszerű megfigyelésével, a kísérletezéssel, a megfigyelési és a kísérleti eredmények számszerű megjelenítésével, grafikus ábrázolásával, a kvalitatív összefüggések matematikai alakú megfogalmazásával. Ez utóbbi nélkülözhetetlen vonása a fizika tanításának, hiszen e tudomány fél évezred óta tartó diadalmenetének ez a titka.

Fontos, hogy a tanulók a jelenségekből és a köztük feltárt kapcsolatokból leszűrt törvényeket a természetben újabb és újabb jelenségekre alkalmazva ellenőrizzék, megtanulják igazolásuk vagy cáfolatuk módját. A tanulók ismerkedjenek meg a tudományos tényeken alapuló érveléssel, amelynek része a megismert természeti törvények egy-egy tudománytörténeti fordulóponton feltárt érvényességi korlátainak megvilágítása. A fizikában használatos modellek alkotásában és fejlesztésében való részvételtől kapjanak vonzó élményeket és ismerkedjenek meg a fizika módszerének a fizikán túlmutató jelentőségével is. A tanulóknak fel kell ismerniük, hogy a műszaki-természettudományi mellett az

egészségügyi, az agrárgazdasági és a közgazdasági szakmai tudás szilárd megalapozásában sem nélkülözhető a fizika jelenségkörének megismerése.

A gazdasági élet folyamatos fejlődése érdekében létfontosságú a fizika tantárgy korszerű és további érdeklődést kiváltó tanítása. A tantárgy tanításának elő kell segítenie a közvetített tudás társadalmi hasznosságának megértését és technikai alkalmazásának jelentőségét. Nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a fizika eszközeinek elsajátítása nagy szellemi erőfeszítést, rendszeres munkát igénylő tanulási folyamat. A Nemzeti Alaptanterv természetismeret kompetenciában megfogalmazott fizikai ismereteket nem lehet egyenlő mélységben elsajátítani. Így a tanárnak döntenie kell, hogy mi az, amit csak megismerttet a fiatalokkal, és mi az, amit mélyebben feldolgoz. Az „Alkalmazások” és a „Jelenségek” címszavak alatt felsorolt témák olyanok, amelyekről fontos, hogy halljanak a tanulók, de mindent egyenlő mélységben ebben az órakeretben nincs módunk tanítani.

Ahhoz, hogy a fizika tantárgy tananyaga személyesen megérintsen egy fiataalt, a tanárnak a tanítás módszereit a tanulók, tanulócsoporthoz, életkori sajátosságaihoz, képességeik kifejlődéséhez és gondolkodásuk sokféleségéhez kell igazítani. A jól megtervezett megismerési folyamat segíti a tanulói érdeklődés felkeltését, a tanulási célok elfogadását és a tanulók aktív szerepvállalását is. A fizika tantárgy tanításakor a tanulási környezetet úgy kell tehát tervezni, hogy az támogassa a különböző aktív tanulási formákat, technikákat, a tanulócsoporthoz összetétel, mérete, az iskolákban rendelkezésre álló feltételek függvényében. Így lehet reményünk arra, hogy a megfelelő kompetenciák és készségek kialakulnak a fiatalokban. A NAT-kapcsolatok és a kompetenciafejlesztés lehetőségei a következők.

Természettudományos kompetencia: A természettudományos törvények és módszerek hatékonyságának ismerete az ember világbeli helye megtalálásának, a világban való tájékozódásának az elősegítésére. A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése; a fontosabb technikai vívmányok ismerete; ezek előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete; az emberi tevékenység természetére gyakorolt hatásának ismerete.

Szociális és állampolgári kompetencia: a helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés; kompromisszumra való törekvés; a fenntartható fejlődés támogatása; a társadalmi-gazdasági fejlődés iránti érdeklődés.

Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás a témával kapcsolatban mind írásban a különböző gyűjtőmunkák esetében, mind pedig szóban a prezentációk alkalmával.

Matematikai kompetencia: alapvető matematikai elvek alkalmazása az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában, ami a 7–8. osztályban csak a négy alapműveletre és a különböző grafikonok rajzolására és elemzésére korlátozódik.

Digitális kompetencia: információkeresés a témával kapcsolatban, adatok gyűjtése, feldolgozása, rendszerezése, a kapott adatok kritikus alkalmazása, felhasználása, grafikonok készítése.

Hatékony, önálló tanulás: új ismeretek felkutatása, értő elsajátítása, feldolgozása és beépítése; munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása; a korábban tanult ismeretek, a saját és mások élettapasztalatainak felhasználása.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia: az új iránti nyitottság, elemzési képesség, különböző szempontú megközelítési lehetőségek számbavétele.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a saját prezentáció, gyűjtőmunka esztétikus kivitelezése, a közösség számára érthető tolmácsolása.

A fiatalok döntő részének 14-18 éves korban még nincs kialakult érdeklődése, egyformán nyitott és befogadó a legkülönbözőbb műveltségi területek iránt. Ez igaz a kimagasló értelmi képességekkel rendelkező gyerekekre és az átlagos adottságúakra egyaránt. A fiatal személyes érdeke és a társadalom érdeke egyaránt azt kívánja, hogy a specializálódás vonatkozásában a döntés későbbre tolódjon.

A négyosztályos gimnáziumban akkor is biztosítani kell az alapokat a reál irányú későbbi továbbtanulásra, ha a képzés központjában a humán vagy az emelt szintű nyelvi képzés áll. Társadalmilag kívánatos, hogy a fiatalok jelentős része a reál alapozást kívánó életpályákon (kutató, mérnök, orvos, üzemmérnök, technikus, valamint felsőfokú szakképzés kínálta műszaki szakmák) találja meg helyét társadalomban. Az ilyen diákok számára a rendelkezésre álló szűkebb órakeretben kell olyan fizikaoktatást nyújtani (megfelelő matematikai leírással), ami biztos alapot ad arra, hogy reál irányú hivatás választása esetén eredményesen folytassa tanulmányait.

A hagyományos fakultációs órakeret felhasználásával, és az ehhez kapcsolódó tanulói többletmunkával az is elérhető, hogy az általános középiskolai oktatási programot elvégző fiatal megállja a helyét az egyetemek által elvárt szakirányú felkészültséget tanúsító érettségi vizsgán és az egyetemi életben.

A fizika tantárgy hagyományos tematikus felépítésű kerettanterve hangsúlyozottan kísérleti alapozású, kiemelt hangsúlyt kap benne a gyakorlati alkalmazás, valamint a továbbtanulást megalapozó feladat- és problémamegoldás. A kognitív kompetencia-fejlesztésben elegendő súlyt kap a természettudományokra jellemző rendszerező, elemző gondolkodás fejlesztése is.

9 – 10. évfolyam

A gimnázium 9-10. évfolyamán célunk a korszerű természettudományos világkép alapjainak és a mindennapi élet szempontjából fontos gyakorlati fizikai ismeretek kellő mértékű elsajátítása. A tanuló érezze, hogy a fizikában tanultak segítséget adnak számára, hogy biztonságosabban közlekedjen, hogy majd energiatudatosan éljen, olcsóbban éljen, hogy a természeti jelenségeket megfelelően értse és tudja magyarázni, az áltudományos reklámok ígéreteit helyesen tudja kezelni. Az egyes témák feldolgozása minden esetben a korábbi ismeretek, hétköznapi tapasztalatok összegyűjtésével, a kísérletezéssel, méréssel indul, de az ismertszerzés fő módszere a tapasztalatokból szerzett információk rendszerezése, matematikai leírása, igazolása, ellenőrzése és az ezek alapján elsajátított ismeretanyag alkalmazása.

A diákok ebben az életkorban természetes érdeklődést mutatnak a kísérletek, jelenségek és azok megértése iránt. Az egyes témák feldolgozása minden esetben a korábbi ismeretek, hétköznapi tapasztalatok összegyűjtésével, a kísérletezéssel, méréssel indul. Ezt követi a tapasztalatok rendszerezése, matematikai leírása, igazolása, ellenőrzése és az ezek alapján elsajátított ismeretanyag alkalmazása. A fizika tanításában fontos szerepe van a tanulói aktivitásnak, egyéni és kiscsoportos tevékenységformáknak. A tanulói aktivitás egyik fontos terepe a

tanulói kísérletezés, erre a tanórán túl fakultatív házi feladatok formájában is érdemes biztatást adni, az igyekezet pedig honorálni. A diákok kognitív képességei, absztrakciós szintje a gimnázium 9. évfolyamán gyorsan fejlődik, a fejlődés üteme azonban egyéni, a legfontosabb ismeretek tevékenységformák tudatos és folyamatos ismétlésével adunk esélyt a pillanatnyi lemaradóknak a felzárkózásra. A feladatmegoldásnak fontos szerepe van a fizikai gondolkodás kialakításában. A feladatmegoldás azonban nem öncélú, a feladatokhoz kapcsolt ellenőrző kísérletekkel, egyszerű mérésekkel hangsúlyozzuk, hogy a fizikai számítások a valóság leírását adják. A feladatok megválogatása során fontos szempont, hogy az egyszerűsítő modellfeltevések ne távolítsák el a diákokat a valóságtól (pl. az idealizált lejtős feladatok reális tartalmat kaphatnak, ha a téli szánkózáshoz kapcsolva is megjelennek).

A diákok természetes érdeklődést mutatnak a kísérletek, jelenségek és azok megértése iránt. A kerettantervi ciklus a klasszikus fizika jól kísérletezhető témaköreit dolgozza fel, a tananyagot a tanulók általános absztrakciós szintjéhez és az aktuális matematikai tudásszintjéhez igazítva. A 9. évfolyamon a jól szemléltethető, kísérletezhető mechanika fogalmilag és a matematikai leírás szempontjából egyszerűbb témaköreit dolgozzuk fel. A 10. évfolyam az elektrosztatika és egyenáramok témakörével indul, amit hőtan feldolgozása követ. Fontos hogy a tárgyalt elméleti ismeretek szorosan kapcsolódjanak az alkalmazási példákhoz, a mindennapi gyakorlathoz. A mechanika jól kapcsolódik a közlekedéshez, sporthoz, számos hétköznapi feladathoz, a elektromosságtan épp a mindennapi elektromos eszközeink megértése kapcsolható, míg a hőtan a napi gyakorlaton túl sok szállal kötődik a társ-természettudományokhoz is. A gimnáziumi fizika tanterv spirális felépítésű, így sem a mechanika, sem az elektromágnesség témája nem zárul le a gimnáziumi képzés első ciklusában, a 11. évfolyamon, illetve a továbbtanulók számára szervezett fakultatív órákon bőséges alkalom nyílik az ismétlésre, és a korábban tanultak kiegészítésére, elmélyítésére.

A fizikatanításban ma már nélkülözhetetlen segéd- és munkaeszköz a számítógép. Ki kell használnunk, hogy a diákok fokozott érdeklődést mutatnak a számítógép használata iránt. A számítógép mint mérőeszköz, hatékonyan alkalmazható a tanórai mérőkísérletekben, fontos segítség a mérési adatok kiértékelésében, alkalmanként a feladatmegoldásban. A számítógép és az internet jó lehetőséget ad a tanulók önálló ismeretbővítésére, forráskutatásra, a felkínált multimédiás lehetőségeivel pedig élményszerűvé teheti a tanulói beszámolókat, kiselőadásokat.

A helyi tanterv témakörönként foglalja össze a tananyagot. A témakörökre szánt órakeret természetesen nem csak az új tartalmak feldolgozására szolgál, de magába foglalja a gyakorló órákat, tanulói kísérleteket, ismétlő összefoglalást és a számonkérésre szánt időt is.

9. évfolyam

Óraszám: 72/év
2/hét

Témakör	Óraszám
Minden mozog, a mozgás relatív – a mozgástan elemei	22 óra
Okok és okozatok (Arisztoteléstől Newtonig) A Newtoni mechanika elemei	28 óra
Erőfeszítés és hasznosság – Munka – Energia - Teljesítmény	10 óra
Folyadékok és gázok mechanikája	12 óra

Az egyes témakörök óraszámában magában foglalja az új tananyagot feldolgozó, a gyakorlásra, tanulói kísérletezésre és a számonkérésre szolgáló óraszámot is. Az órafelosztás részletezése a tanmenet feladata.

Tematikai egység	Minden mozog, a mozgás relatív – a mozgástan elemei	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Hétköznapi mozgásokkal kapcsolatos gyakorlati ismeretek. A 7–8. évfolyamon tanult kinematikai alapfogalmak, az út- és időmérés alapvető módszerei, függvényfogalom, a grafikus ábrázolás elemei, egyenletrendezés.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A kinematikai alapfogalmak, mennyiségek kísérleti alapokon történő kialakítása, illetve bővítése, az összefüggések (grafikus) ábrázolása és matematikai leírása. A természettudományos megismerés Galilei-féle módszerének bemutatása. A kísérletezési kompetencia fejlesztése a legegyszerűbb kézi mérésektől a számítógépes mérés technikáig. A problémamegoldó képesség fejlesztése a grafikus ábrázolás és ehhez kapcsolódó egyszerű feladatok megoldása során (is). A tanult ismeretek gyakorlati alkalmazása hétköznapi jelenségekre, problémákra (pl. közlekedés, sport).	

Tartalmak, ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p><i>Alapfogalmak:</i> a köznapi testek mozgásformái: haladó mozgás és forgás.</p> <p><i>Hely, hosszúság és idő mérése, pálya, út elmozdulás fogalma</i></p>	<p>A tanuló legyen képes a mozgásokról tanultak és a köznapi jelenségek összekapcsolására, a fizikai fogalmak helyes használatára, egyszerű számítások elvégzésére. Ismerje a mérés lényegi jellemzőit, a szabványos és a gyakorlati mértékegységeket. Legyen képes gyakorlatban alkalmazni a megismert mérési módszereket.</p>	<p>A korábban tanult alapfogalmak, mértékegységek felidézése kísérletek, mérések és egyszerű, mérésekkel összekapcsolt feladatok megoldásán keresztül. A tanórán feldolgozott alapkísérletek, mérések feladatok után fakultatív otthoni kísérleti feladatok kiadását javasoljuk.</p> <p>Tevékenységgel összekapcsolt munka során a tanár jól felmérheti az osztály tudását, munkakészségét, érdeklődését, lelkesedését, stb.</p>	<p><i>Matematika:</i> függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés.</p> <p><i>Informatika:</i> függvényábrázolás (táblázatkezelő használata).</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> érdekes sebességadatok, érdekes sebességek, pályák technikai környezete.</p>
<p><i>A mozgás viszonylagossága, a vonatkoztatási rendszer.</i></p> <p><i>Galilei relativitási elve.</i></p>	<p>Tudatosítsa a viszonyítási rendszer alapvető szerepét, megválasztásának szabadságát és célszerűségét.</p>	<p>Hétköznapi jelenségekből, tapasztalatokból kiindulva tesszük szükségsszerűvé a matematikából ismert koordinátarendszer alkalmazását.</p> <p>Mindennapi tapasztalatok egyenletesen mozgó vonatkoztatási rendszerekben (autó, vonat).</p> <p>Fakultatív kiegészítő anyag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a GPS működése, földrajzi koordináták távolságmérés radarral Kézi lézeres távolságmérő működése 	<p><i>Biológia-egészségtan:</i> élőlények mozgása, sebességei, reakcióidő.</p> <p><i>Művészetek; magyar nyelv és irodalom:</i> mozgások ábrázolása.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> járművek sebessége és fékútja, követési távolság,</p>

<p><i>Egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata.</i> Grafikus leírás. Sebesség, átlagsebesség. Sebességrekordok a sportban, sebességek az élővilágban.</p>	<p>Értelmezze az egyenes vonalú egyenletes mozgás jellemző mennyiségeit, tudja azokat grafikusán ábrázolni és értelmezni.</p>	<p>Ajánlott a korábbi kinematikai ismeretek felidézése, és kiegészítése Mikola-csővel végzett frontális méréssel, grafikus kiértékeléssel. Ezt követően gyakorlati alkalmazások, (szabadtéri sportmozgások, közlekedési eszközök, játékok mozgásának kísérleti vizsgálata, grafikus kiértékeléssel Ajánlott számítógépes programok használata videóra vett mozgások grafikus kiértékelésére (pl. Videopoint, Tracker, Webcam Laboratory, stb.) Ajánlott a fakultatív kiscsoportos (otthoni) kísérletezés támogatása</p>	<p>közlekedésbiztonsági eszközök, technikai eszközök (autók, motorok), GPS, rakéták, műholdak alkalmazása, az űrhajózás célja.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Galilei munkássága; a kerék feltalálásának jelentősége.</p>
<p><i>Egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata.</i></p> <p><i>A szabadesés vizsgálata.</i> <i>A nehézségi gyorsulás meghatározása.</i></p>	<p>Ismerje a változó mozgás általános fogalmát, értelmezze az átlag- és pillanatnyi sebességet. Ismerje a gyorsulás fogalmát, vektor-jellegét. Tudja ábrázolni az s-t, v-t, a-t grafikonokat. Tudjon egyszerű feladatokat megoldani.</p> <p>Ismerje Galilei modern tudományteremtő, történelmi módszerének lényegét: a jelenség megfigyelése, értelmező hipotézis felállítása, számítások elvégzése, az eredmény ellenőrzése célzott kísérletekkel.</p>	<p>Ajánlott Galilei lejtő-kísérletének megismétlése először kézi távolság és időméréssel, majd korszerű mérés technikával (számítógépes mérés, video-analízis, strobokép stb.) frontális feldolgozással. A gyorsulás fogalmát v-t grafikon alapján értelmezzük.</p> <p>A gyorsuló mozgás útképletet a jobb osztályokban az átlagsebességen keresztül vezetjük le, a gyengébb csoportokban levezetés nélkül közöljük; mindkét esetben alapvető a kísérletileg ellenőrzés.</p> <p>Ajánlott g értékét közölni, majd csoportmunkában mérésekkel - lehetőség szerint többféle módszerrel is - ellenőrizni. Ajánlott kísérlet: golyó és tollpihe ejtése vákuumozható ejtőcsőben. Fakultatív mérés: A közegellenállás hatásának kísérleti vizsgálatára papírkúpok vagy játékléggömb ejtése, a mozgás grafikus ábrázolás, a végsebesség meghatározása.</p>	<p><i>Földrajz:</i> a Naprendszer szerkezete, az égitestek mozgása, csillagképek, távcsövek.</p>

<p><i>Összetett mozgások.</i> Egymásra merőleges egyenletes mozgások összege. Vízszintes hajítás vizsgálata, értelmezése összetett mozgásként.</p>	<p>Ismerje a mozgások függetlenségének elvét és legyen képes azt egyszerű esetekre (folyón átkelő csónak, eldobott labda pályája, a locsolócsőből kilépő vízszög pályája) alkalmazni.</p>	<p>Ajánlott az egymásra merőleges egyenletes mozgások összegzésének frontális tárgyalása a folyón átkelő csónak” problémájának közös feldolgozásával. A sebesség vektorjellegének tudatosításával az analitikus gondolkozást fejlesztjük.</p> <p>Érdeklődő osztály esetén ajánlott kiegészítés:</p> <p>A függőleges hajítás értelmezése összetett mozgásként. Ajánlott videofelvétel kiértékelése Egyszerű számítási feladatok, pl. mélységmérés esési idő mérése alapján</p> <p>Vízszintes hajítás értelmezése összetett mozgásként Ajánlott a vízszintes hajítás vizsgálata Löwy-féle ejtőgéppel, strobo-kép, vízszintes vízszög pályagörbéről készült digitális fotó kiértékelése, hajításokról készített videók számítógépes kiértékelése.</p> <p>Érdeklődő diákok számára ajánlott fakultatív feladat: Hajítások meghatározó paramétereinek tanulmányozása, numerikus adatok gyűjtése számítógépes demonstrációs (játékos) programok segítségével</p>	
<p><i>Egyenletes körmozgás.</i> A körmozgás, mint periodikus mozgás. A mozgás jellemzői (kerületi és szögjellemzők). A centripetális gyorsulás értelmezése. <i>A bolygók körmozgáshoz hasonló</i></p>	<p>Ismerje a körmozgást leíró kerületi és szögjellemzőket és tudja alkalmazni azokat. Tudja értelmezni a centripetális gyorsulást. Mutasson be egyszerű kísérleteket, méréseket. Tudjon alapszintű feladatokat megoldani. A tanuló ismerje Kepler</p>	<p>Kísérleti megközelítésre ajánlott: körpályán futó játékvonat vagy kúpinga mozgásának frontális vizsgálata. Egyszerű feladatok megoldása egyéni vagy csoportmunkában, helyben végzett kísérlethez, videofelvételekhez kapcsolva.</p> <p>A centripetális gyorsulás fogalmának bevezetésénél a sebesség vektorjellegére és a folytonos irányváltásra alapozunk. A gyorsulás centrális irányát és képletet közöljük, értelmezzük, majd példákon gyakoroljuk. A</p>	

<i>centrális mozgása, Kepler törvényei. Kopernikuszi világbkép alapjai.</i>	törvényeit, tudja azokat alkalmazni a Naprendszer bolygóira és mesterséges holdakra. Ismerje a geocentrikus és heliocentrikus világbkép kultúrtörténeti dilemmáját és konfliktusát.	képlet levezetése fakultatív. A bolygók mozgásáról földrajzban tanultak felidézése, kiegészítése. Az ellipszis-pályát körrel közelítve egyszerű elemi számításokat tudunk végezni a keringési adatok felhasználásával (pl. a Föld átlagos keringési sebességének meghatározása, műholdak keringése, a Hold mozgása, stb.)	<i>Hittan:</i> A Biblia világbképe. A geocentrikus és a heliocentrikus világbkép konfliktusa, Galilei-per.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sebesség, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, gyorsulás, vektorjelleg, mozgások összegződése, periódusidő, szögsebesség, centripetális gyorsulás.		

Tematikai egység	Okok és okozatok (Arisztotelésztől Newtonig) - A Newtoni mechanika elemei		Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Erő, az erő mértékegysége, erőmérő, gyorsulás, tömeg,		
Tantárgyi fejlesztési célok	Az ösztönös arisztotelészi mozgásszemlélet tudatos lecserélése a newtoni dinamikus szemléletre. Az új szemléletű gondolkodásmód kiépítése. Az általános iskolában megismert sztatikus erőfogalom felcserélése a dinamikai szemléletűvel, rámutatva a két szemlélet összhangjára.		
Tartalmak, ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>A tehetetlenség törvénye (Newton I. axiómája).</i>	Legyen képes az arisztotelészi mozgásértelmezés elvetésére. Ismerje a tehetetlenség fogalmát és legyen képes az ezzel kapcsolatos hétköznapi jelenségek	Mindennapos közlekedési tapasztalatok hirtelen fékezésnél, a biztonsági öv szerepe. Az űrben, űrhajóban szabadon mozgó testek. A középiskolai fizikatanítás alapfeladata az ösztönös arisztotelészi mozgás-szemlélet tudatos lecserélése a newtoni szemléletre. Erő nem a mozgás fenntartásához, hanem a mozgásállapot megváltoztatásához szükséges.	<i>Matematika:</i> a függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Takarékosság; légszennyezés,

	<p>értelmezésére. Ismerje az inercia- (tehetetlenségi) rendszer fogalmát.</p>	<p>A látszólagos paradoxon elfogadtatása, a kognitív konfliktus feloldása helyben bemutatott célirányos kísérletek tapasztalata alapján történhet. A mindennapos tapasztalatoknak látszólag ellentmondó tételt a súrlódás szerepének kísérleti bemutatásával, a súrlódás fokozatos csökkentésével, majd gondolati extrapolációval fogadtatjuk el Newton I. axiómáját. A tehetetlenség törvényét válogatott mindennapos jelenségek kvalitatív értelmezésével tesszük élővé.</p>	<p>zajszennyezés; közlekedésbiztonsági eszközök, közlekedési szabályok, GPS, rakéták, műholdak alkalmazása, az űrhajózás célja. Biztonsági öv, ütközéssel járó balesetek, a gépkocsi biztonsági felszerelése, a biztonságos fékezés. Nagy sebességű utazás egészségügyi hatásai.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> reakcióidő, az állatok mozgása (pl. medúza).</p>
<p><i>Az erő fogalma.</i> Az erő alak- és mozgásállapot-változtató hatása. Erőmérés rugós erőmérővel.</p>	<p>A tanuló ismerje az erő alak- és mozgásállapot-változtató hatását, az erő mérését, mértékegységét, vektor-jellegét. Legyen képes erőt mérni rugós erőmérővel.</p>	<p>A Newton II. törvény tárgyalása, az erőfogalom és a mozgásegyenlet bevezetése többféle didaktikai módszerrel megoldható. A nem kifejezetten reál osztályokban ajánlott az általános iskolában használt statikus erőmérésre alapozni az erő fogalmát, majd a hangsúlyt fokozatosan áthelyezni az erő mozgásállapot-változtató hatására.</p>	<p><i>Földrajz:</i> a Naprendszer szerkezete, az égitestek mozgása, csillagképek, távcsövek.</p>
<p><i>Az erő mozgásállapot-változtató (gyorsító) hatása – Newton II. axiómája.</i></p> <p><i>A tömeg, mint a tehetetlenség mértéke, a tömegközéppont fogalma.</i></p>	<p>Tudja Newton II. törvényét, lássa kapcsolatát az erő szabványos mértékegységével. Ismerje a tehetetlen tömeg fogalmát. Értse a tömegközéppont szerepét a valóságos testek mozgásának értelmezése során.</p>	<p>Newton II. axiómáját demonstrációs megalapozás után közöljük. Ajánlott kísérlet: A lejtőre helyezett test egyensúlyban tartásához szükséges erőt dinamométerrel mérjük. Az elengedett test lejtő menti gyorsulását az útképlet alapján határozzuk meg. A lejtő meredekségét változtatva igazolható az erő és a gyorsulás arányossága. A törvény igazolása a gimnáziumi tanulmányok során válogatott kísérleteken, alkalmazásokon, feladatokon keresztül folyamatosan történik.</p>	<p><i>Földrajz:</i> a Naprendszer szerkezete, az égitestek mozgása, csillagképek, távcsövek.</p>

<p><i>Erőtörvények, a dinamika alapegyenlete.</i> A rugó erőtvénye. A nehézségi erő és hatása. Tapadási és csúszási súrlódás. Alkalmazások: A súrlódás szerepe az autó gyorsításában, fékezésében. Szabadon eső testek súlytalansága.</p>	<p>Ismerje, és tudja alkalmazni a tanult egyszerű erőtvényeket. Legyen képes egyszerű feladatok megoldására, néhány egyszerű esetben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – állandó erővel húzott test; – mozgás lejtőn, – a súrlódás szerepe egyszerű mozgások esetén. 	<p>A tananyag feldolgozása kísérleteken alapszik. Kiemelt figyelmet fordítunk az erővektorok irányára. Tárgyalásuk során érdemes kitérni az adott erővel kapcsolatos gyakorlati problémákra (pl. súly, súlytalanság, súrlódás szerepe a közlekedésben) A gyakorló feladatokban célszerű összekapcsolni a korábbi kinematikai méréseket a dinamikával, a egyszerű helyszíni kísérletek tapasztalatait és a mindennapi ismereteket az azokat magyarázó erőkkel. Ezek egyszerre adják a Newton-törvény újabb és újabb tapasztalati igazolását, ill. a fizika gyakorlati hasznosságának bemutatását. Az egyes erőtvények tárgyalása után kimondjuk az erőhatások függetlenségének elvét és a Newton-axiómát az erők eredőjére értelmezzük.</p>	
<p><i>Az egyenletes körmozgás dinamikája.</i></p>	<p>Értse, hogy az egyenletes körmozgás végző test gyorsulását (a centripetális gyorsulást) a testre ható erők eredője adja, ami mindig a kör középpontjába mutat.</p>	<p>Newton II. axiómájának alkalmazása az egyenletes körmozgás esetére. Frontális feldolgozásra alkalmas kiinduló kísérlet lehet például: az egyszerű kúpinga, ahol a kísérlet és az elméleti leírás jól kiegészíti egymást. Hangsúlyozzuk, hogy a centripetális gyorsulást a ható erők eredője adja. A mozgásegyenlet alapján kiszámítjuk adott ingahossz és keringési sugár esetén a periódusidőt majd az eredményt kísérletileg ellenőrizzük. Az eredmények egyezése a számítás során használt Newton-egyenlet érvényességét igazolja. Ezt követően ajánlott meglepő kísérletek (pl. forgatott vödörből nem folyik ki a víz) értelmezése, egyszerű feladatok megoldása, hétköznapi jelenségek (pl. kanyarban kicsúszó autó, stb.) diszkussziója. Jelenségek, gyakorlati alkalmazások: vezetés kanyarban, út megdöntése kanyarban, hullámvasút;</p>	

		függőleges síkban átforduló kocsi; műrepülés, körhinta, centrifuga.	
<i>Newton gravitációs törvénye.</i>	<p>Ismerje Newton gravitációs törvényét. tudja, hogy a gravitációs kölcsönhatás a négy alapvető fizikai kölcsönhatás egyike, meghatározó jelentőségű az égi mechanikában.</p> <p>Legyen képes a a gravitációs erőtvényt alkalmazni egyszerű esetekre.</p> <p>Értse a gravitáció szerepét az űrkutatással, űrhajózással kapcsolatos közismert jelenségekben.</p>	<p>A gravitációs erőtvényt közöljük és példákkal illusztráljuk, kiemelve azt is, hogy a gravitációs állandó nagyon kicsi értéke miatt közönséges (kis tömegű) testek esetén a tömegvonzás nem érzékelhető.</p> <p>Feladatok: a körmozgás és a gravitáció összekapcsolása (bolygók, műholdak mozgása). Érdekes jelenségek értelmezése a tömegvonzási törvény alapján: pl. a nehézségi gyorsulás változása a magassággal; mesterséges holdak szabadesése a Föld körül; a súlytalanság állapota a keringő űrhajóban, geostacionárius távközlési műholdak stb.</p> <p>Ajánlott fakultatív kiegészítés: Eötvös Loránd gravitációs mérései torziós ingával.</p>	
<i>A kölcsönhatás törvénye (Newton III. axiómája).</i>	<p>Ismerje Newton III: axiómáját és egyszerű példákkal tudja azt illusztrálni. Értse, hogy az erő két test közötti kölcsönhatás. Legyen képes az erő és ellenerő világos megkülönböztetésére.</p>	<p>Az erő és a kölcsönhatás fogalmának összekapcsolása. Az erő és ellenerő szerepének világos megkülönböztetése: a két erő két különböző testre hat</p> <p>Feldolgozásra javasolt probléma: „mit mutat a mérleg a liftben induláskor, megálláskor?”</p>	
<i>A lendületváltozás és az erőhatás kapcsolata. Lendülettétel</i>	<p>Ismerje a lendület fogalmát, vektor-jellegét, a lendületváltozás és az erőhatás kapcsolatát.</p>	<p>A lendületről a 7.-8. évfolyamon tanultak ismétlése kiegészítése, a lendület mint vektormennyiség. A lendülettétel kimondása Newton II. axiómájának átfogalmazásával.</p> <p>Egyszerű feladatok megoldása lendülettétellel.</p>	

	Tudja a lendülettételt.		
<i>Lendületmegmaradás párkölcsönhatás (zárt rendszer) esetén.</i>	<p>Ismerje a lendületmegmaradás törvényét párkölcsönhatás esetén. Tudjon értelmezni egyszerű köznapi jelenségeket a lendület megmaradásának törvényével.</p> <p>Legyen képes egyszerű számítások és mérési feladatok megoldására.</p> <p>Értse a rakétameghajtás lényegét.</p>	<p>A lendületmegmaradás felismerése ütközéssel kísérletekben. Javasolt bevezető kísérlet: Sínen futó kiskocsik párkölcsönhatásának vizsgálata (különböző ütköztetések, kocsik szétlökése rugóval) A kísérletsorozat elvégzését számítógépes mérésnek ajánljuk (pl. Webcam Laboratory mérőprogramjával).</p> <p>Egyszerű feladatok a lendületmegmaradásra. Ajánlott: fakultatív kiscsoportos projekt munka: Ütközéssel balesetek elemzése, biztonságtechnika. A vizes rakéta vizsgálata</p>	
<p><i>Pontszerű test egyensúlya.</i></p> <p><i>A kiterjedt test egyensúlya</i></p> <p>A kiterjedt test, mint speciális pontrendszer, tömegközéppont. Forgatónyomaték.</p> <p><i>Deformálható testek egyensúlyi állapota.</i></p>	<p>A tanuló ismerje, és egyszerű esetekre tudja alkalmazni a pontszerű test egyensúlyi feltételét. Legyen képes erővektorok összegzésére. Ismerje a kiterjedt test és a tömegközéppont fogalmát, tudja a kiterjedt test egyensúlyának kettős feltételét. Ismerje az erő forgató hatását, a forgatónyomaték fogalmát</p>	<p>A 7.-8. évfolyamos ismeretek kísérleteken alapuló felelevenítése, kiemelt figyelemmel a gyakorlati alkalmazásokra, mindennapi szituációkra. Az elméleti számítások eredményét (pl. emelők, tartószerkezetek) célszerű egyszerű kísérletekkel, mérésekkel összekapcsolni, így a mérések igazolják a számításokat.</p> <p>Ajánlott otthoni fakultatív kísérleti versenyfeladatok : Pl: Tartószerkezetek építése makaróni-szálakból Leonardo-híd építése Különböző alakú testek tömegközéppontjának meghatározása</p>	

	<p>Legyen képes egyszerű számítások, mérések, szerkesztések elvégzésére.</p> <p>Ismerje Hooke törvényét, értse a rugalmas alakváltozás és a belső erők kapcsolatát.</p>	<p>Kísérleti módszerek keresése extrém nagy és nagyon kicsi tömegek mérésére, működő módszerek építése.</p> <p>A rugalmas deformáció jelenségét egyszerű kísérletekkel demonstráljuk, a Hook-törvényt a rugó már ismert lineáris megnyúlására hivatkozva mondjuk ki és általánosítjuk.</p> <p>Ajánlott fakultatív kiscsoportos mérések:</p> <p>Horgászzsinór nyúlásának vizsgálata</p> <p>Vonalzó lehajlásának vizsgálata</p>	
<p><i>Pontrendszerek</i> mozgásának vizsgálata, dinamikai értelmezése.</p>	<p>Tudja, hogy az egymással kölcsönhatásban lévő testek mozgását az egyes testekre ható külső erők és a testek közötti kényszerkapcsolatok figyelembevételével lehetséges értelmezni.</p>	<p>Alapkísérlet: Atwood-féle ejtőgép tömegeinek mozgása, (kísérlet és frontális értelmezés).</p> <p>Fakultatív feldolgozásra ajánlott problémák:</p> <p>Csigán átvett fonalon lógó súllyal vízszintesen gyorsított kiskocsi mozgása;</p> <p>Egy kötéllel összekötött álló- és mozgó csigára akasztott két tömegpontból álló rendszer mozgása (számítás és kísérleti ellenőrzés).</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Erő, párkölcsönhatás, lendület, lendületmegmaradás, erőtvény, mozgásegyenlet, pontrendszer, rakétamozgás, ütközés.</p>		

Tematikai egység	Erőfeszítés és hasznosság – Munka – Energia – Teljesítmény			Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A newtoni dinamika elemei, a fizikai munkavégzés tanult fogalma.			
Tantárgyi fejlesztési célok	Az általános iskolában tanult munka- és mechanikai energiafogalom elmélyítése és bővítése, a mechanikai energiamegmaradás igazolása speciális esetekre és az energiamegmaradás törvényének általánosítása. Az elméleti megközelítés mellett a fizikai ismeretek mindennapi alkalmazásának bemutatása, gyakorlása.			
Tartalmak, ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok	
<p><i>Fizikai munka és teljesítmény.</i></p> <p><i>Munkatétel</i></p> <p><i>Mechanikai energiafajták (helyzeti energia, mozgási energia, rugalmas energia).</i></p>	<p>A tanuló értse a fizikai munkavégzés és a teljesítmény fogalmát, ismerje mértékegységeiket. Legyen képes egyszerű feladatok megoldására.</p> <p>Ismerje a munkatételt és tudja azt egyszerű esetekre alkalmazni.</p> <p>Ismerje az alapvető mechanikai energiafajtákat, és tudja azokat a gyakorlatban értelmezni.</p>	<p>A munka és a teljesítmény, mechanikai energiafajták témakörben korábban tanultak ismétlése egyszerű feladatokon keresztül kics csoportos formában.</p> <p>A korábban tanultak bővítése:</p> <p>A munka értelmezése erő-elmozdulás grafikonon, állandó erő esetén, változó erő (rugóerő) munkájának grafikus meghatározása. A rugó-energia értelmezése.</p> <p>A munkatételt állandó erővel s úton gyorsított test kinetikus energiájának meghatározásán keresztül vezetjük be, majd általánosítva is megfogalmazzuk.</p> <p>Alkalmazások, jelenségek: a fékút és a sebesség kapcsolata, a követési távolság meghatározása.</p> <p>A korábban már megismert helyzeti és mozgási energia meghatározását egyszerű feladatokon gyakoroljuk, hangsúlyozva, hogy a helyzeti energia értéke függ a nulla-szint választásától.</p>	<p><i>Matematika:</i> a függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> sportolók teljesítménye, sportoláshoz használt pályák energetikai viszonyai és sporteszközök energetikája.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> járművek fogyasztása, munkavégzése, közlekedésbiztonság</p>	
<p><i>A mechanikai energiamegmaradás törvénye.</i></p>	<p>Tudja egyszerű zárt rendszerek példáin keresztül</p>	<p>Az energia fizikai fogalmát az energia-megmaradás tapasztalati törvénye teszi alapvető jelentőségűvé a fizikában, ennek kialakítása fokozatosan történik a</p>		

	<p>értelmezni a mechanikai energiamegmaradás törvényét.</p> <p>Tudja, hogy a mechanikai energiamegmaradás nem teljesül súrlódás, közegellenállás esetén, mert a rendszer mechanikailag nem zárt. Ilyenkor a mechanikai energiaveszteség a súrlódási erő munkájával egyenlő.</p>	<p>középiskolában.</p> <p>A mechanikai energiamegmaradás tételét kimondjuk, majd kvalitatív szinten illusztráljuk, bemutatva, hogy az egyes energiafajták egymásba alakulnak.</p> <p>Mennyiségi kísérleti igazolása nehéz, mert a disszipatív erők munkája nehezen kiküszöbölhető.</p> <p>Speciális esetekben, amikor a veszteségek elhanyagolhatók az energiamegmaradás kimutatható.</p> <p>Így használható pl. ismert tömegű a szabadeső test mozgásáról készített video, amely lehetővé teszi az esési magasság és a sebesség meghatározását és ezeken keresztül az energiák összevetését. A diákok számára a mechanikai energia-megmaradás elfogadása a tehetetlenség törvényéhez hasonlóan nehéz. Az elmélet és a köznapi tapasztalatok ellentmondása feloldandó feladat. Közöljük, hogy a veszteség csak mechanikai szempontból az, a hőtanban majd látni fogjuk, hogy a mechanikai energiaveszteség a test „belső energiájában” jelenik meg.</p>	<p>i eszközök, technikai eszközök (autók, motorok).</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> élőlények mozgása, teljesítménye.</p>
<p><i>Egyszerű gépek, hatásfok.</i></p> <p>-</p>	<p>Tudja a gyakorlatban használt egyszerű gépek működését értelmezni, ezzel kapcsolatban feladatokat megoldani.</p> <p>Értse, hogy az egyszerű gépekkel munka nem takarítható meg.</p>	<p>A 7.-8. évfolyamon már tanult egyszerű gépek újbóli tárgyalása az ismeretek felfrissítésén túl a működés kvantitatív leírásának bővítését is jelenti.</p> <p>Fakultatív gyűjtőmunka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egyszerű gépek korszerű modern szerkezetekben, gépekben; - Egyszerű gépek szerepe az emberi szervezet felépítésében; <p>Egyszerű gépek mindennapos használatunkban.</p>	
<p><i>Energia és egyensúlyi állapot.</i></p>	<p>Ismerje a stabil, labilis és közömbös egyensúlyi állapot fogalmát és tudja alkalmazni egyszerű esetekben.</p>	<p>A fogalmakat homorú, domború és sík felületre helyezett golyó, kísérletileg jól bemutatható viselkedése után általánosíthatjuk.</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Munkavégzés, energia, helyzeti energia, mozgási energia, rugalmas energia, munkatétel, mechanikai energiamegmaradás.
------------------------------------	--

Tematikai egység	Folyadékok és gázok mechanikája		Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Hidrosztatikai és aerosztatikai alapismeretek, sűrűség, nyomás, légnyomás, felhajtóerő, kémia: anyagsmegmaradás, halmazállapotok, földrajz: tengeri, légköri áramlások.		
Tantárgyi fejlesztési célok	A témakör jelentőségének bemutatása, mint a fizika egyik legrégebbi területe és egyúttal a legújabb kutatások színtere (pl. tengeri és légköri áramlások, a vízi- és szélenergia hasznosítása). A megismert fizikai törvények összekapcsolása a gyakorlati alkalmazásokkal. Önálló tanulói kísérletezéshez szükséges képességek fejlesztése, hétköznapi jelenségek fizikai értelmezésének gyakoroltatása.		
Tartalmak, ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Légnyomás kimutatása és mérése.</i>	Ismerje a légnyomás fogalmát, mértékegységeit. Ismerjen a levegő nyomásával kapcsolatos, gyakorlati szempontból is fontos néhány jelenséget.	A korábban tanultak ismétlése, kiegészítése. A történelmi alapkísérletek (Torricelli kísérlete vízzel, Guericke vákuum-kísérletei) megismétlése és újabb egyszerű kísérletek bemutatása és értelmezése. Ajánlott fakultatív tanulói kísérlet: Goethe-barométer készítése, értelmezése. Fakultatív kiselőadási téma: A légnyomás szerepe az időjárási jelenségekben. „Horror vacui” – mint egykori tudományos hipotézis.	<i>Matematika:</i> a függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés. <i>Kémia:</i> folyadékok, felületi feszültség, kolloid rendszerek, gázok, levegő, viszkozitás, alternatív energiaforrások.
<i>Alkalmazott hidrosztatika Pascal törvénye, hidrosztatikai</i>	Tudja alkalmazni hidrosztatikai ismereteit köznapi jelenségek	A témakör feldolgozását demonstrációs és tanulói kísérletekre, és azok értelmezésére alapozzuk.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>

nyomás. Hidraulikus gépek.	értelmezésére. A tanult ismeretek alapján legyen képes (pl. hidraulikus gépek alkalmazásainak bemutatása).		<i>ismeretek:</i> hajózás szerepe, légiközlekedés szerepe. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> vízi járművek legnagyobb sebességeinek korlátja, légnyomás, repülőgépek közlekedésbiztonsági eszközei, vízi és légi közlekedési szabályok. <i>Biológia-egészségtan:</i> Vízi élőlények, madarak mozgása, sebességei, reakcióidő. A nyomás és változásának hatása az emberi szervezetre (pl. súlyfürdő, keszonbetegség, hegyi betegség).
Felhajtóerő nyugvó folyadékokban és gázokban. Búvárharang, tengeralattjáró Léghajó, hőlégballon.	Legyen képes alkalmazni hidrosztatikai és aerosztatikai ismereteit köznapi jelenségek értelmezésére.	A korábban tanultak ismétlése, kiegészítése. A felhajtóerőt - folyadékba merülő hasáb alakú test esetén – az alsó és a felső lapra ható hidrosztatikus nyomások különbségéből adódó erőként számítjuk ki., majd az eredményt mérőkísérlettel igazoljuk. A felhajtóerőt gázokban (levegőben) kísérletekkel demonstráljuk és a folyadékokhoz hasonlóan értelmezzük. A felhajtóerő kiszámítását egyszerű esetekben gyakoroljuk, a számítást lehetőleg kísérlethez, jelenséghez kapcsolva. Mérési feladatok: Szilárd testek sűrűségének mérése Arkhimédész módszerével; Folyadékok relatív sűrűségének meghatározása a hidrosztatikai nyomás alapján. Fakultatív tanulói kiselőadások ajánlott témái: Arkhimédész és a szürakuzai király koronája	
<i>Molekuláris erők folyadékokban</i> (kohézió és adhézió). <i>Felületi feszültség.</i>	Ismerje a felületi feszültség fogalmát. Ismerje a határfelületeknek azt a tulajdonságát, hogy minimumra törekszenek. Legyen tisztában a felületi jelenségek fontos szerepével az élő és	A kohéziós és adhéziós erőket kísérlettel demonstráljuk. A felületi feszültség fogalmát egyszerű és látványos kísérleteken keresztül kvalitatív szinten tárgyaljuk. Ajánlott fakultatív tanulói kísérletek: Kísérletek szappanhártyákkal; Szappan-motoros kishajó; Habok különleges tulajdonságai	

	élettelen természetben.	Mosószeres hatásmechanizmusa Vízcsepp méretének változása a tiszta vízhez adagolt mosogatószer mennyiségének függvényében.	
<i>Folyadékok és gázok áramlása</i>	Tudja, hogy az áramlások oka a nyomáskülönbség. Legyen képes köznapi áramlási jelenségek kvalitatív fizikai értelmezésére. Tudja értelmezni az áramlási sebesség változását a keresztmetszettel az anyagmegmaradás (kontinuitási egyenlet) alapján.	A témakör feldolgozását köznapi ismeretekre és egyszerű, jelenségbemutató kísérletekre építjük. (Pl. Egyszerű kísérletek csővel összekötött nívóedényekkel, léggömbökkel, szappanbuborékokkal, a vízszintes locsolócső végére helyezett szűkítőn keresztül a vízszög messzebbre jut, mert kiömlési sebessége megnő, stb.) Jelenségek, gyakorlati alkalmazások: légköri áramlások, a szél értelmezése a nyomásviszonyok alapján, nagy tengeráramlásokat meghatározó környezeti hatások.	
<i>Közegellenállás</i> <i>Az áramló közegek energiája, a szél- és a vízi energia hasznosítása.</i>	Ismerje a közegellenállás jelenségét, tudja, hogy a közegellenállási erő sebességfüggő. Legyen tisztában a vízi és szélenergia jelentőségével hasznosításának múltbeli és	A közegellenállás jelenségét kvalitatív szinten, a köznapi tapasztalatokra hivatkozva tárgyaljuk (a közegellenállás erősen függ a sebességtől). Az érdeklődők számára egymásba illeszthető papírkúpok ejtésével megmutatjuk, hogy a közegellenállási erő a sebesség négyzetével arányos. Az áramló közegek energiájának hasznosítását demonstrációs kísérletek, működő modellek	

	korszerű lehetőségeivel. A megújuló energiaforrások aktuális hazai hasznosítása.	<p>bemutatásával vezetjük be. Érdeklődőbb osztályokban javasoljuk a mozgó közeg energiasűrűségének mennyiségi meghatározását frontális osztálymunkában tanári vezetéssel.</p> <p>Fakultatív kiscsoportos tanulói feldolgozásra ajánlott témák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A korszerű vízi erőművek típusai, működésük; - A szélenergia működése. 	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hidrosztatikai nyomás, felhajtóerő, úszás, viszkozitás, felületi feszültség, légnyomás, légáramlás, áramlási sebesség, aerodinamikai felhajtóerő, közegellenállás, szél- és vízienergia, szélenergia, vízenergia, vízenergia.		

A fejlesztés várt eredményei a 9. évfolyam végén	<p>A kísérletezési, mérési kompetencia, a megfigyelő, rendszerező készség fejlődése.</p> <p>A mozgástani alapfogalmak ismerete, grafikus feladatmegoldás. A newtoni mechanika szemléleti lényegének elsajátítása: az erő nem a mozgás fenntartásához, hanem a mozgásállapot megváltoztatásához szükséges.</p> <p>Egyszerű kinematikai és dinamikai feladatok megoldása.</p> <p>A kinematika és dinamika mindennapi alkalmazása.</p> <p>Folyadékok és gázok sztatikájának és áramlásának alapjelenségei és ezek felismerése a gyakorlati életben.</p>
---	--

10. évfolyam

Óraszám: 72/év
2/hét

Témakör	Óraszám
Közel- és távolhatás - elektromos töltés és erőtér	9 óra
A mozgó töltések – az egyenáram	18 óra
Hőhatások és állapotváltozások - hőtani alapjelenségek, gáztörvények	10 óra
Részecskék rendezett és rendezetlen mozgása – A Molekuláris hőelmélet elemei	6 óra
Energia, hő és munka - a hőtan főtételei	18 óra
Hőfelvétel hőmérsékletváltozás nélkül - halmazállapot-változások	6 óra
Mindennapok hőtana	5 óra

Tematikai egység	Közel- és távolhatás - Elektromos töltés és erőtér	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Erő, munka, energia, elektromos töltés.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Az elektrosztatikus mező fizikai valóságként való elfogadtatása. A mező jellemzése a térerősség, potenciál és erővonalak segítségével. A problémamegoldó képesség fejlesztése jelenségek, kísérletek, mindennapi alkalmazások értelmezésével.	

Tartalmak, ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Elektrosztatikai alapjelenségek.</i> Elektromos kölcsönhatás. Elektromos töltés.	A tanuló ismerje az elektrosztatikus alapjelenségeket, pozitív és negatív töltést, tudjon egyszerű kísérleteket, jelenségeket értelmezni.	A korábbi ismeretek felidézése egyszerű kísérletekhez kapcsolva. Kiegészítés: elektromos megosztás, polarizációs, az anyagok elektromos tulajdonságai (vezetők, szigetelők) Ajánlott: fakultatív tanulói kísérletek („Öveges-kísérletek”), értelmezéssel	<i>Kémia:</i> elektron, proton, elektromos töltés, az atom felépítése, elektrosztatikus kölcsönhatások, kristályrácsok szerkezete. Kötés, polaritás, molekulák polaritása, fémek kötése, fémek elektromos vezetése.
<i>Coulomb törvénye</i> (A töltés mértékegysége).	Ismerje a Coulomb-féle erőtvényt.	Ajánlott a törvény demonstrációs kimérése Coulomb-mérleggel. Eszköz hiányában a történelmi mérés rövid ismertetése után a törvényt közöljük.	
<i>Az elektromos erőter (mező)</i> Az elektromos mező, mint a kölcsönhatás közvetítője. Az elektromos térerősség vektora, a tér szerkezetének szemléltetése erővonalakkal. <i>A homogén elektromos mező.</i> <i>Az elektromos mező munkája homogén mezőben.</i> <i>Az elektromos feszültség fogalma.</i>	Ismerje a mező fogalmát, és létezését fogadja el anyagi objektumként. Tudja, hogy az elektromos mező forrása/i a töltés/töltések. Ismerje a mezőt jellemző térerősséget, értse az erővonalak jelentését. Ismerje a homogén elektromos mező fogalmát és jellemzését. Ismerje az elektromos feszültség fogalmát. Tudja, hogy a töltés mozgatása során végzett munka nem függ az úttól, csak a kezdeti és	Alapfeladat az erőter elfogadása anyagi valóságként. Az erőter fogalmának bevezetése szemléltető kísérletek segítségével. Ajánlott pl. a feltöltött Van de Graaf generátor gömbjének közelében a szigetelő fonálra függesztett töltött hungarocell-golyó ingaként kitér, a kitérés mértéke függ a helytől és a generátor töltöttségétől. Ezután definiáljuk a térerősség vektort. A mező szerkezetét szemléltető erővonalakról fontos hangsúlyozni, hogy az erőterektől eltérően nem jelentenek anyagi valóságot, csak képzeletbeli konstrukciót a tér szerkezetének jellemzésére. Ennek ellenére bevezetése kísérletekkel célszerű: különböző elektróda elrendezésekben ricinusolajba szórt grízszemcsékből kirajzolódik a jellemző erővonalakép. A centrális erőter bemutatása a Coulomb-erőhöz csatol vissza, a párhuzamos egyenes elektródák közti erővonalakép a homogén tér fogalmát vezeti be.	<i>Matematika:</i> alapműveletek, egyenletrendezés, számok normálalakja, vektorok függvények. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> balesetvédelem, földelés.

	<p>végállapotok helyzetétől. Legyen képes homogén elektromos térrel kapcsolatos elemi feladatok megoldására.</p>	<p>A homogén erőter fontos modell, amely egyszerűen elvégezhető számításokat tesz lehetővé. Itt vezetjük be a mező munkavégzésén keresztül a feszültség fogalmát.</p> <p>A témakör jó lehetőséget kínál egyszerű feladatok megoldására, a mechanikai ismeretek alkalmazására.</p>	
<p><i>Töltés eloszlása fémes vezetőn.</i> Jelenségek, gyakorlati alkalmazások:</p>	<p>Tudja, hogy a fémre felvitt töltések a felületen helyezkednek el. Ismerje az elektromos megosztás, a csúcshatás jelenségét, a Faraday-kalitka és a villámhárító működését és gyakorlati jelentőségét.</p>	<p>A témakör tárgyalása kísérleteken keresztül javasolt. A kísérletek értelmezése kvalitatív szintű. A témához kapcsolódó érdekességek, gyakorlati alkalmazások (légköri elektromosság, csúcshatás, villámhárító, Faraday-kalitka, árnyékolás. Miért véd az autó karosszériája a villámtól? Elektromos koromleválasztó, a fénymásoló működése) feldolgozását a fakultatív kiscsoportos munkában ajánljuk A kiselőadásokat anyaggyűjtés, kísérleti felkészülés előzi meg, bemutatását kísérleti bemutató és IKT támogatás teheti az egész osztály számára élményszerűvé. Ha a bemutató az órakeretbe nem fér be, érdemes nyilvános (a szülők felé is nyitott) bemutatót szervezni.</p>	
<p><i>Kapacitás fogalma.</i> A síkkondenzátor kapacitása. Kondenzátorok kapcsolása. <i>A kondenzátor energiája.</i> <i>Az elektromos mező energiája.</i></p>	<p>Ismerje a kapacitás fogalmát, a síkkondenzátor terét. Tudja értelmezni kondenzátorok soros és párhuzamos kapcsolását. Egyszerű kísérletek alapján tudja értelmezni, hogy a feltöltött kondenzátornak, azaz a kondenzátor</p>	<p>A fogalmak bevezetése kvalitatív szintű, amit ajánlott kísérletekre alapozni. A kvantitatív leírás fakultatív, csak a jobb teljesítményű osztályokban ajánlott.</p> <p>A későbbiekben tárgyalandó elektromágneses mező energiájának bevezetéseként kísérlettel bemutadjuk, hogy az elektromos térnek energiája van. Demonstrációs kísérlet: feltöltött demonstrációs síkkondenzátor lemezei közé könnyű vezető testet lógatunk szigetelő fonalon. A</p>	

	elektromos terének energiája van.	fegyverzetek közé lógatott test ide-oda pattog a két fegyverzet közt. A mozgás annál intenzívebb minél nagyobb a tér erőssége a lemezek közt. Az elektromos térnek energiája van, ami a labda mozgási energiájává alakul. Az értelmezés kvalitatív szintű.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Töltés, elektromos erőtér, térerősség, erővonalrendszer, feszültség, potenciál, kondenzátor, az elektromos tér energiája.		

Tematikai egység	A mozgó töltések – az egyenáram			Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Telep (áramforrás), áramkör, fogyasztó, áramerősség, feszültség.			
Tantárgyi fejlesztési célok	Az egyenáram értelmezése, mint a töltéseknek áramlása. Az elektromos áram jellemzése hatásain keresztül (hőhatás, mágneses, vegyi és biológiai hatás). Az elméleten alapuló gyakorlati ismeretek kialakítása (egyszerű hálózatok ismerete, ezekkel kapcsolatos egyszerű számítások, telepek, akkumulátorok, elektromágnesek, motorok). Az energiatudatos magatartás fejlesztése.			
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok	
<p><i>Az elektromos áram fogalma, kapcsolata a fémes vezetőkben zajló töltésmozgással.</i> <i>A zárt áramkör.</i></p> <p>Jelenségek, alkalmazások: Volta-oszlop,</p>	<p>A tanuló ismerje az elektromos áram fogalmát, mértékegységét, mérését. Tudja, hogy az egyenáramú áramforrások feszültségét, pólusainak polaritását nem elektromos jellegű belső folyamatok (gyakran töltésátrendeződéssel járó kémiai vagy más folyamatok) biztosítják.</p>	<p>A korábbiakban tanult alapismeretek felidézése egyszerű kísérletekhez kapcsolva, kiegészítés, pontosítás.</p> <p>A korábbi ismeretek jelentős kiegészítését jelenti a témakörben az áramforrás működésének egyszerű tárgyalása.</p> <p>Ajánlott fakultatív kísérletek: Egyszerű gyümölcselem készítése, Különböző színes LED-ek működtetésére alkalmas telepek összeállítása gyümölcselemek soros és párhuzamos kapcsolásával,</p>	<p><i>Kémia:</i> elektromos áram, elektromos vezetés, rácstípusok tulajdonságai és azok anyagszerkezeti magyarázata. Galvánelemek működése, elektromotoros erő. Ionos vegyületek elektromos vezetése</p>	

	Ismerje az elektromos áramkör legfontosabb részeit, az áramkör ábrázolását kapcsolási rajzon.	Volta-oszlop összeállítása pénzérmékből. Fakultatív kiegészítő anyag: laposelem, rúdelem, napelem ismertetése.	olvadékban és oldatban, elektrolízis. Vas mágneses tulajdonsága.
<i>Ohm törvénye, áram- és feszültségmérés. Fogyasztók (vezetékek) ellenállása. Fajlagos ellenállás.</i>	Ismerje az elektromos ellenállás, fajlagos ellenállás fogalmát, mértékegységét és mérésének módját. Tudja Ohm törvényét.	A korábban tanultak felidézése, kiegészítése. Javasolt Ohm törvényének kísérleti igazolása egyenes ellenállás huzalon (a huzal ellenállásának számszerű meghatározásával). Tanári bemutató kísérlet, demonstrációs mérés vezetékhuza fajlagos ellenállásának meghatározására, frontális feldolgozás. Javasolt kiegészítés az ellenállás hőmérsékletének bemutatása.	<i>Matematika:</i> alapműveletek, egyenletrendezés, számok normálalakja. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> áram biológiai hatása, elektromos áram a háztartásban, biztosíték, fogyasztásmérők, balesetvédelem. Világítás fejlődése és korszerű világítási eszközök. Korszerű elektromos háztartási készülékek, energiatakarékosság.
	Legyen képes egyszerű számításokat végezni Ohm törvénye alapján.	Egyszerű számításos feladatok megoldása olyan speciális adatokkal, amelyek a megoldás utólagos kísérleti igazolását lehetővé teszik.	
<i>Ohm törvénye teljes áramkörre. Elektromotoros erő, kapcsolófeszültség, a belső ellenállás fogalma.</i>	Ismerje a telepet jellemző elektromotoros erő és a belső ellenállás fogalmát, Ohm törvényét teljes áramkörre.	Az elektromotoros erő és a kapcsolófeszültség megkülönböztetése kísérleti alapon. A belső ellenállás segéd-fogalmának bevezetése, (az érdeklődők számára megemlítve, hogy a belső ellenállás tulajdonképpen oka a telepben zajló töltésszétválasztó kémiai folyamatok véges sebessége.)	

<p><i>Az elektromos mező munkája az áramkörben. Az elektromos teljesítmény.</i> Az elektromos áram hőhatása. Fogyasztók a háztartásban, fogyasztásmérés, az energiatakarékosság lehetőségei.</p>	<p>Tudja értelmezni az elektromos áram teljesítményét, munkáját. Legyen képes egyszerű számítások elvégzésére. Tudja értelmezni a fogyasztókon feltüntetett teljesítményadatokat. Az energiatakarékosság fontosságának bemutatása.</p>	<p>A 7.-8. évfolyam ismereteinek felidézése, kiegészítése. A teljesítményt az elektromos térben mozgó töltések munkavégzését alapul véve értelmezzük. Kiscsoportos projektfeladat: Háztartási berendezések, szórakoztató elektronikai eszközök, számítógép, stb. elektromos fogyasztásának mérése a kereskedelemben kapható háztartási fogyasztásmérő eszközzel.</p>	<p><i>Informatika:</i> mikroelektronikai áramkörök, mágneses információrögzítés.</p>
<p><i>Összetett hálózatok.</i> Ellenállások kapcsolása. Az eredő ellenállás fogalma, számítása.</p>	<p>Tudja a hálózatok törvényeit alkalmazni ellenállás-kapcsolások eredőjének számítása során.</p>	<p>Frontális feldolgozás: Az eredő ellenállás deduktív levezetése Ohm-törvénye alapján, a számított eredmények igazolása méréssel. Csoportmunka: Elméleti ismeretek és a hétköznapi valóság összekapcsolása, pl. a lakás (tanterem) elektromos hálózatának, a lámpák kapcsolásának felderítése, kapcsolási vázlatrajz készítése</p>	
<p><i>Az áram vegyi hatása.</i> <i>Az áram biológiai hatása.</i></p>	<p>Tudja, hogy az elektrolitokban mozgó ionok jelentik az áramot. Ismerje az elektrolízis fogalmát, néhány gyakorlati alkalmazását. Értse, hogy az áram vegyi hatása és az élő szervezeteket gyógyító és károsító hatása között összefüggés van. Ismerje az alapvető</p>	<p>Egyszerű kísérletek, jelenségek értelmezése, kiemelt figyelemmel a kémia tantárgyban tanult ismeretekre. Ajánlott fakultatív kísérlet: Vízbontás elektrolízissel, az elemi töltés meghatározása (kémiai ismeretek felhasználásával).</p>	

	elektromos érintésvédelmi szabályokat és azokat a gyakorlatban is tartsa be.		
<p><i>Mágneses mező (permanens mágnesek).</i></p> <p><i>Az egyenáram mágneses hatása</i> Áram és mágnes, kölcsönhatása. Egyenes vezetőben folyó egyenáram mágneses terének vizsgálata. A mágneses mezőt jellemző indukcióvektor fogalma, mágneses indukcióvonalak, A vasmag (ferromágneses közeg) szerepe a mágneses hatás szempontjából. Az áramjárta vezetőre ható erő mágneses térben Az elektromágnes és gyakorlati alkalmazásai. <i>Az elektromotor működése.</i></p>	<p>Permanens mágnesek kölcsönhatása, a mágnesek tere.</p> <p>Tudja bemutatni az áram mágneses terét egyszerű kísérlettel. Ismerje a tér jellemzésére alkalmas mágneses indukcióvektor fogalmát. Legyen képes a mágneses és az elektromos mező jellemzőinek összehasonlítására, a hasonlóságok és különbségek bemutatására.</p> <p>Tudja értelmezni az áramra ható erőt mágneses térben. Ismerje az egyenáramú motor működésének elvét.</p>	<p>A korábbi magnetosztatikai ismeretek felidézése, kiegészítése kísérleteken keresztül ajánlott.</p> <p>Az áram mágneses hatását Oersted történelmi kísérletével bizonyítjuk.</p> <p>Az elektrosztatikus erőtér alapján vezetjük be a mágneses erőtér fogalmát, a tér szerkezetét vasreszelékkel kirajzoltatott erővonalakkal szemléltetjük. Hangsúlyozzuk, hogy a mágneses erővonalak zárt görbék.</p> <p>Az áramok közti kölcsönhatást kísérlettel szemléltetjük és a mágneses tér segítségével kvalitatív szinten értelmezzük. A vonzó, illetve a taszító kölcsönhatás megállapítására kimondjuk a jobbkézsabályt. Kiscsoportos munka: Az áram mágneses hatásán alapuló alkalmazások bemutatása értelmezése kiselőadások formájában.</p> <p>Fakultatív kísérleti feladat: Egyszerű, működő elektromos motor készítése, működésének magyarázata.</p>	
<p><i>Lorentz-erő – mágneses tér hatása mozgó szabad töltésekre.</i></p>	<p>Ismerje a Lorentz-erő fogalmát és tudja alkalmazni néhány jelenség értelmezésére (katódsugárcső, ciklotron).</p>	<p>A mozgó töltésre mágneses térben ható erőt az áramra ható erőhatásból vezetjük le, majd bemutató kísérletekkel illusztráljuk (pl. katódsugarak eltérítése mágnesrúddal, centrális elrendezésű elektródák közt elektrolizált rézgálic oldat mágneses térben forgásba jön</p>	

		(„ionsúrlódás” –ként ismert kísérlet)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Áramkör, ellenállás, fajlagos ellenállás, az egyenáram teljesítménye és munkája, elektromotoros erő, belső ellenállás, az áram hatásai (hő, kémiai, biológiai, mágneses), elektromágnes, Lorentz-erő, elektromotor.		

Tematikai egység	Hőhatások és állapotváltozások - hőtani alapjelenségek, gáztörvények		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Hőmérséklet, hőmérséklet mérése. A gázokról kémiából tanult ismeretek.		
Tantárgyi fejlesztési célok	A hőtágulás jelenségének tárgyalása, mint a hőmérséklet mérésének klasszikus alapjelensége. A gázok anyagi minőségtől független hőtágulásán alapuló Kelvin féle „abszolút” hőmérsékleti skála bevezetése. Gázok állapotjelzői közt fennálló összefüggések kísérleti és elméleti vizsgálata.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p><i>A hőmérséklet, hőmérők, hőmérsékleti skálák.</i></p> <p><i>Hőtágulás</i> Szilárd anyagok lineáris, felületi és térfogati hőtágulása. Folyadékok hőtágulása.</p>	<p>Ismerje a tanuló a hőmérsékletmérésre leginkább elterjedt Celsius-skálát, néhány gyakorlatban használt hőmérő működési elvét. Legyen gyakorlata hőmérsékleti grafikonok olvasásában.</p> <p>Ismerje a hőtágulás jelenségét szilárd anyagok és folyadékok esetén. Tudja a hőtágulás jelentőségét a köznapi életben, ismerje a víz különleges hőtágulási sajátosságát.</p>	<p>A korábbi ismeretek felidézése, rendszerezése, kiegészítése demonstrációs kísérletekhez kapcsolva. Gyűjtőmunka: különböző hőmérők és működésük alapja.</p> <p>Fakultatív csoportmunkára ajánlott témák: Folyadékos hőmérő-modell kalibrálása, Bimetál-szalag készítése két különböző anyagú (pl. vas és cink) fémlemez-csík összeszegecselésével, Az ún. Galilei-hőmérő működésének értelmezése, A víz különös hőtágulásának kimutatása, Gumiszál hosszának változása melegítés hatására.</p>	<p><i>Kémia:</i> a gáz fogalma és az állapothatározók közötti összefüggések: Avogadro törvénye, moláris térfogat, abszolút, illetve relatív sűrűség.</p> <p><i>Matematika:</i> a függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés, exponenciális</p>

<p><i>Gázok állapotjelzői, összefüggéseik</i> Boyle-Mariotte-törvény, Gay-Lussac-törvények.</p> <p><i>A Kelvin-féle gázhőmérsékleti skála.</i></p>	<p>Ismerje a tanuló a gázok alapvető állapotjelzőit, az állapotjelzők közötti páronként kimérhető összefüggéseket.</p> <p>Ismerje a Kelvin-féle hőmérsékleti skálát és legyen képes a két alapvető hőmérsékleti skála közti átszámításokra. Tudja értelmezni az abszolút nulla fok jelentését. Tudja, hogy a gázok döntő többsége átlagos körülmények között az anyagi minőségüktől függetlenül hasonló fizikai sajátságokat mutat. Ismerje az ideális gázok állapotjelzői között felírható összefüggést, az állapotegyenletet</p>	<p>Gázok univerziális (anyagi minőségtől független) tulajdonságai, állapotjelzők ismétlése a kémiában tanultak felhasználásával.</p> <p>Kiegészítés a gáz állapotának ábrázolása a p-V grafikonon, a nevezetes állapotváltozások grafikus értelmezése.</p> <p>Az állapotjelzők közti kapcsolatokat páronként kísérletileg vizsgáljuk.</p> <p>Kísérletezés: Melde-csővel csoportmunkában, a mérések ábrázolása (p-V diagram), a törvény megfogalmazása szóban és matematikai formában.</p> <p>Tanári demonstrációs mérés a Gay-Lussac törvények bemutatására, frontális kiértékelés, grafikus ábrázolás, a törvények megfogalmazása, a gázhőmérsékleti (Kelvin) skála bevezetése.</p> <p>A négy állapotjelző közti kapcsolatot összefoglaló egyesített gáztörvényt ill. az állapotegyenletet közöljük.</p>	<p>függvény.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> sport nagy magasságokban, sportolás a mélyben.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> keszonbetegség, hegyi betegség, madarak repülése.</p> <p><i>Földrajz:</i> széltérképek, nyomástérképek, hőtérképek, áramlások.</p>
<p><i>Az ideális gáz állapotegyenlete.</i></p>	<p>Ismerje a gázok állapotegyenletét, mint az állapotjelzők közt fennálló összefüggést. és tudjon ennek segítségével egyszerű feladatokat megoldani.</p> <p>Ismerje az izoterm, izochor és izobár, adiabatikus állapotváltozásokat.</p>	<p>Az állapotegyenlet alkalmazását egyszerű feladatokon gyakoroltatjuk, a feladatmegoldás során a folyamatokat grafikusan is ábrázoljuk.</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hőmérséklet, hőmérsékletmérés, hőmérsékleti skála, lineáris és térfogati hőtágulás, állapotegyenlet, egyesített gáztörvény, állapotváltozás, izochor, izoterm, izobár változás, Kelvin-skála.
------------------------------------	---

Tematikai egység	Részecskék rendezett és rendezetlen mozgása – A molekuláris hőelmélet elemei		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az anyag atomos szerkezete, az anyag golyómodellje, gázok nyomása, rugalmas ütközés, lendületváltozás, mozgási energia, kémiai részecskék tömege.		
Tantárgyi fejlesztési célok	Az ideális gáz modelljének jellemzői. A gázok makroszkopikus jellemzőinek értelmezése a modell alapján, a nyomás, hőmérséklet – átlagos kinetikus energia, „belső energia”. A melegítés hatására fellépő hőmérséklet-növekedésének és a belső energia változásának a modellre alapozott fogalmi összekapcsolása révén a hőtan főtételei megértésének előkészítése.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Az ideális gáz kinetikus modellje.</i>	A tanuló ismerje a gázok univerzális tulajdonságait magyarázó részecske-modellt.	A gázok makroszkopikus jellemzőinek és a kémiában a gázok szerkezeti tulajdonságairól tanultak összefoglalása. A kinetikus gázmodell szemléltetése (rázógépes modellkísérlet, videó, számítógépes animáció) Ajánlott kiegészítés: sokaságok statisztikus törvényszerűségeinek illusztrálása Galton-deszkával, a molekulák átlagsebességének értelmezése analógia alapján.	<i>Kémia:</i> gázok tulajdonságai, ideális gáz.
<i>A gáz nyomásának és hőmérsékletének értelmezése.</i>	Értse a gáz nyomásának és hőmérsékletének a modelltől kapott szemléletes magyarázatát.	A tartály falán érzékelhető nyomás értelmezése a gázzészecskék ütközése alapján, (frontális osztálymunka tanári vezetéssel). Alapkövetelmény a nyomás szemléletes kvalitatív értelmezése a részecskék ütközésével.	

<p><i>Az ekvipartíció tétele, a részecskék szabadsági fokának fogalma.</i> Gázok moláris és fajlagos hőkapacitása.</p>	<p>Ismerje az ekvipartíció-tételt, a gáZRészecskék átlagos kinetikus energiája és a hőmérséklet közti kapcsolatot. Lásza, hogy a gázok melegítése során a gáz energiája nő, a melegítés lényege energiaátadás.</p>	<p>A hőmérséklet és a golyók mozgási energiájának kapcsolata, az ekvipartíció tétel levezetése tanári vezetéssel frontális osztálymunkában ajánlott. A levezetés eredményét számítógépes szimulációs programmal illusztráljuk. Alapkövetelmény a hőmérséklet és a részecskék átlagos kinetikus energiája közti kapcsolat megértése.</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Modellalkotás, kinetikus gázmodell, nyomás, hőmérséklet, ekvipartíció.</p>		

Tematikai egység	Energia, hő és munka - a hőtan főtételei		Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Munka, kinetikus energia, energiamegmaradás, hőmérséklet, melegítés.		
Tantárgyi fejlesztési célok	A hőtan főtételeinek tárgyalása során annak megértetése, hogy a természetben lejátszódó folyamatokat általános törvények írják le. Az energiafogalom általánosítása, az energiamegmaradás törvényének kiterjesztése. A termodinamikai gépek működésének értelmezése, a termodinamikai hatásfok korlátos voltának megértetése. Annak elfogadtatása, hogy energia befektetése nélkül nem működik egyetlen gép, berendezés sem, örökmozgók nem léteznek. A hőtani főtételek univerzális (a természettudományokra általánosan érvényes) tartalmának bemutatása.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p><i>Melegítés munkavégzéssel.</i> (Az ősember tűzgyújtása.)</p>	<p>Tudja, hogy a melegítés lényege energiaátadás, „hőanyag” nincs!</p>	<p>Rumford és Joule történelmi kísérletének elemzése, egyszerű kvalitatív megismérlése (melegítés munkavégzéssel).</p>	<p><i>Kémia:</i> exoterm és endoterm folyamatok,</p>

<p><i>A belső energia fogalmának kialakítása.</i></p> <p>A belső energia megváltoztatása.</p>	<p>Ismerje a tanuló a belső energia fogalmát, mint a gáz-részecskék energiájának összegét. Tudja, hogy a belső energia melegítéssel és/vagy munkavégzéssel változtatható.</p>	<p>A belső energia értelmezése a kinetikus modell alapján, (mint a részecskék kinetikus energiájának az összege, ami később a kölcsönhatási –potenciális- energiával bővítendő). A kinetikus gázmodell számítógépes szimulációs programjának futtatása.</p>	<p>termokémia, Hess-tétel, kötési energia, reakcióhő, égéshő, elektrolízis. Gyors és lassú égés, tápanyag, energiatartalom (ATP), a kémiai reakciók iránya, megfordítható folyamatok, kémiai egyensúlyok, stacionárius állapot, élelmiszerkémia.</p>
<p><i>A termodinamika I. főtétele.</i></p> <p>Alkalmazások konkrét fizikai, kémiai, biológiai példákon. Egyszerű számítások.</p>	<p>Ismerje a termodinamika I. főtétele mint az energiamegmaradás általánosított megfogalmazását. Az I. főtétel alapján tudja energetikai szempontból értelmezni a gázok korábban tanult speciális állapotváltozásait. Kvalitatív példák alapján fogadja el, hogy az I. főtétel általános természeti törvény, ami fizikai, kémiai, biológiai, geológiai folyamatokra egyaránt érvényes.</p>	<p>Az I. főtétele mint tapasztalati természeti törvényt fogadjuk el, hivatkozva arra, hogy nem ismerünk olyan esetet ami ellentmondásban állna vele.</p> <p>Empirikus igazolásként konkrét eseteket vizsgálunk (gázok állapotváltozásai, disszipatív mechanikai rendszerek, termokémiai reakciók, élő szervezetek energiaigénye, stb.)</p> <p>Egyszerű feladatok megoldása az I. főtétel kvantitatív gyakorlására: gázok nevezetes állapotváltozásainak energetikai leírása.</p>	<p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Folyamatos technológiai fejlesztések, innováció. Hőerőművek gazdaságos működtetése és környezetvédelme.</p>
<p><i>Hőerőgép.</i> Gázzal végzett körfolyamatok. A hőerőgépek hatásfoka. Az élő szervezet hőerőgépszerű működése.</p>	<p>Gázok körfolyamatainak elméleti vizsgálata alapján értse meg a hőerőgép, hűtőgép, hőszivattyú működésének alapelvét. Tudja, hogy a hőerőgépek</p>	<p>Fakultatív kiscsoportos feldolgozásra ajánlott témák: Stirling-féle levegővel működő hőerőgép működő modelljének megépítése. Fakultatív kultúrtörténeti gyűjtőmunka az első ipari forradalom korából, és a legkorszerűbb mai hőerőgépek köréből. Működő modellek, játékos hőerőgépek (tőf-tőf</p>	<p><i>Földrajz:</i> környezetvédelem, a megújuló és nem megújuló energia fogalma.</p>

	hatásfoka lényegesen kisebb, mint 100%. Tudja kvalitatív szinten alkalmazni a főtételt a gyakorlatban használt hőerőgépek, működő modellek energetikai magyarázatára. Energetikai szempontból lássa a lényegi hasonlóságot a hőerőgépek és az élő szervezetek működése között.	hajó, szomjas kacsa, „hőmotolla” stb.) bemutatása, működésének értelmezése. A gépkocsi motorja mint hőerőgép.	<i>Biológia-egészségtan:</i> az „éltető Nap”, hőháztartás, öltözködés. <i>Magyar nyelv és irodalom; idegen nyelvek:</i> Madách Imre, Tom Stoppard.
<i>Az „örökmozgó” lehetetlensége.</i>	Tudja, hogy „örökmozgó” (energiabetáplálás nélküli hőerőgép) nem létezhet!	Fakultatív kiscsoportos feldolgozásra ajánlott témák: Történeti „örökmozgó”- konstrukciók kritikai elemzése, az áltudományos érvelések kimutatása.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; vizuális kultúra:</i> a Nap kitüntetett szerepe a mitológiában és a művészetekben. A beruházás megtérülése, megtérülési idő, takarékoság.
<i>A természeti folyamatok iránya.</i> A spontán termikus folyamatok iránya, a folyamatok megfordításának lehetősége.	Ismerje a reverzibilis és irreverzibilis változások fogalmát. Tudja, hogy a természetben az irreverzibilitás a meghatározó. Kísérleti tapasztalatok alapján lássa, hogy különböző hőmérsékletű testek közti termikus kölcsönhatás iránya meghatározott: a magasabb hőmérsékletű test energiát ad át az alacsonyabb hőmérsékletűnek; a	A reverzibilitás és az irreverzibilitás fogalmát köznapi példákon keresztül érzékeltetjük, a precíz definíciókat nem részletezzük (pl. jelenség-bemutató filmek oda-vissza vetítése érzékelteti bizonyos történések megfordított irányának abszurditását, azaz irreverzibilitását.) Fontos hangsúlyozni, hogy a természetben az irreverzibilitás a meghatározó. Fakultatív gyűjtőmunka: reverzibilis és irreverzibilis változások, folyamatok a fizika, kémia, földtudományok jelenségkörében.	<i>Filozófia; magyar nyelv és irodalom:</i> Madách: Az ember tragédiája, eszkimó szín, a Nap kihűl, az élet elpusztul.

	<p>folyamat addig tart, amíg a hőmérsékletek kiegyenlítődnek. A spontán folyamat iránya csak energia befektetés árán változtatható meg.</p>		
<p><i>A termodinamika II. főtétele.</i></p>	<p>Ismerje a hőtan II. főtételét és tudja, hogy kimondása tapasztalati alapon történik. Tudja, hogy a hőtan II. főtétele általános természettörvény, a fizikán túl minden természettudomány és a műszaki tudományok is alapvetőnek tekintik.</p>	<p>A II. főtételt a legegyszerűbb formában, tapasztalati alapon fogalmazzuk meg: a spontán folyamatokban a melegebb test energiát ad le (hőmérséklete és belső energiája csökken) a hidegebbé nő.</p> <p>Ajánlott kiegészítés: A hőerőgépek működése szükségszerűen hőleadással jár, ezért a gép nem tudja a melegítéssel befektetett energiát 100%-ban munkává alakítani.</p> <p>Fakultatív kitekintés: Irodalmi, filozófiai gyűjtőmunka a II. főtétellel kapcsolatban (pl. T. Stoppard interneten megtalálható színművének (Árkádia) fakultatív elolvasása és az irreverzibilitásra vonatkozó részek megbeszélése.)</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Főtételek, hőerőgépek, reverzibilitás, irreverzibilitás, örökmozgó.</p>		

Tematikai egység	Hő felvétel hőmérsékletváltozás nélkül - halmazállapot-változások	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Halmazállapotok szerkezeti jellemzői (kémia), a hőtan főtételei.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A halmazállapotok jellemző tulajdonságainak és a halmazállapot-változások energetikai hátterének tárgyalása, bemutatása. A halmazállapot változásokkal kapcsolatos mindennapi jelenségek értelmezése a fizikában, és a társ-természettudományok területén is.	

Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>A halmazállapotok makroszkopikus jellemzése, energetika és mikroszerkezeti értelmezése.</i>	A tanuló tudja, hogy az anyag különböző halmazállapotait (szilárd, folyadék- és gázállapot) makroszkopikus fizikai tulajdonságaik alapján jellemezni. Lássa, hogy ugyanazon anyag különböző halmazállapotai esetén a belsőenergia-értékek különböznek, a halmazállapot megváltozása energiaközlést (elvonást) igényel.	A halmazok makroszkopikus jellemzéséről és szerkezetéről a kémiában tanultak felelevenítése, kiegészítése. A belső energia fogalmának bővítése a vonzó kölcsönhatásból adódó negatív potenciális energia fogalmával. A halmazállapotok megkülönböztetése a belső energia alapján.	<i>Matematika:</i> a függvény fogalma, grafikus ábrázolás, egyenletrendezés. <i>Kémia:</i> halmazállapotok és halmazállapot-változások, exoterm és endoterm folyamatok, kötési energia, képződéshő, reakcióhő, üzemanyagok égése, elektrolízis.
<i>Az olvadás és a fagyás jellemzői.</i> A halmazállapot-változás energetikai értelmezése. Jelenségek, alkalmazások:	Ismerje az olvadás, fagyás fogalmát, jellemző paramétereit (olvadáspont, olvadáshő). Legyen képes egyszerű kalorikus feladatok megoldására. Ismerje a fagyás és olvadás szerepét a mindennapi életben.	A korábban tanultak ismétlése, kiegészítése. Az olvadás folyamatának energetikai értelmezése, és szemléltetése golyómodell segítségével. Ajánlott kísérlet: Fixírsó (vagy szalol) melegezési görbéjének felvétele kalibrált teljesítményű elektromos melegítés során, az eredmény értelmezése (frontális demonstrációs mérés) A lehűtött (túlhűtött) olvadék kikristályosodásának kvalitatív észlelése, a melegezés tapasztalata. Tanulói mérés: Jég olvadáshőjének meghatározása.	<i>Biológia-egészségtan:</i> a táplálkozás alapvető biológiai folyamatai, ökológia, az „éltető Nap”, hőháztartás, öltözködés. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> folyamatos technológiai fejlesztések, innováció.

		<p>Fakultatív érdekességek: A hűtés mértéke és s hűtési sebesség meghatározza a megszilárduló anyag mikro-szerkezetét és ezen keresztül sok tulajdonságát. Fontos a kohászatban, mirelitte-iparban. Ha a hűlés túl gyors, nincs kristályosodás – az olvadék üveggé szilárdul meg.</p>	<p><i>Földrajz:</i> környezetvédelem, a megújuló és nem megújuló energia fogalma.</p>
<p><i>Párolgás és lecsapódás (forrás)</i> A párolgás (forrás), lecsapódás jellemzői. A halmazállapot-változás energetikai értelmezése.</p>	<p>Ismerje a párolgás, forrás, lecsapódás jelenségét, mennyiségi jellemzőit. Legyen képes egyszerű számítások elvégzésére, a jelenségek felismerésére a hétköznapi életben (időjárás). Ismerje a forráspont nyomásfüggésének gyakorlati jelentőségét és annak alkalmazását. Legyen képes egyszerű kalorikus feladatok megoldására számítással.</p>	<p>A korábban tanultak ismétlése, kiegészítése Hasonlóság és különbség a párolgás és a forrás folyamatában. Egyszerű párolgási kísérletekből kiindulva értelmezzük a párolgást, mint határfelületi folyamatot. Bevezetjük a gőznyomás és a relatív páratartalom fogalmát, és közöljük a telítési gőznyomás hőmérsékletfüggését. A forrást, mit speciális párolgást tárgyaljuk, a forrásponton a telített gőznyomás értéke megegyezik a külső légnyomással, így a folyadék belsejében is megkezdődik a buborékok képződését eredményező párolgás. A folyékony – légnemű halmazállapot-változás szemléltetése golyómodell segítségével, illetve számítógépes animációkkal történhet. Fakultatív tanulói kísérletek: A forráspont nyomásfüggésének bemutatása; a „kuktafazék” működése A relatív páratartalom meghatározása; Víz desztillációja; Fagyasztás párologtatással Szublimáció bemutatása.</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Halmazállapot (gáz, folyadék, szilárd), halmazállapot-változás (olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás, forrás).</p>		

Tematikai egység	Mindennapok hőtana		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás			
Tantárgyi fejlesztési célok	A fizika és a mindennapi jelenségek kapcsolatának, a fizikai ismeretek hasznosságának tudatosítása. Kiscsoportos projekt munka otthoni, internetes és könyvtári témakutatással, adatgyűjtéssel, kísérletezés tanári irányítással. A csoportok eredményeinek bemutatása, megvitatása, értékelése.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p>Feldolgozásra ajánlott témák:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Halmazállapot-változások a természetben. – Korszerű fűtés, hőszigetelés a lakásban. – Hőkamerás felvételek. – Hogyan készít meleg vizet a napkollektor. – Hőtan a konyhában. – Naperőmű. – A vízerőmű és a hőerőmű összehasonlító vizsgálata. – Az élő szervezet mint termodinamikai gép. – Az UV- és az IR-sugárzás egészségügyi hatása. – Látszólagos „örökmozgók” működésének vizsgálata. 	<p>Kísérleti munka tervezése csoportmunkában, a feladatok felosztása.</p> <p>A kísérletek megtervezése, a mérések elvégzése, az eredmények rögzítése.</p> <p>Az eredmények nyilvános bemutatása kiselőadások, kísérleti bemutató formájában.</p>	<p>A hőtan a fizikának az a területe, amely a hétköznapi jelenségekben és a társ-természettudományokban egyaránt szerepet kap. A hőtan igen jó lehetőséget kínál arra, hogy a tudatosítsuk a fizika hasznosságát a mindennapi jelenségek értelmezésében és bemutassuk a fizika és más természettudományok kapcsolatát. A tanévet lezáró témakör feldolgozására a kiscsoportos projekt munkát ajánljuk. A csoportok a tanár segítségével, de nagy önállósággal dolgozzák fel a választott témát. A munka lényegi része a tanórákon kívül folyik, sikeres motiváció esetén a tantervi óraszámot többszörösen meghaladó időben. Az órarendi órák a munka közös elindítására, szervezésére és az eredmények nyilvános bemutatójára szolgálnak. A tanár feladata a csoportok motiválása, munkájuk követése és szükség szerinti segítése forrásanyagokkal, ötletekkel, eszközökkel, a bemutatásra vonatkozó tanácsokkal. A projekt munka akkor igazán eredményes, ha a diákok egymást segítve úgy dolgoznak, hogy mindenki a tőle elvárható maximális szinthez közel teljesít.</p>	<p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> takarékoság, az autók hűtési rendszerének téli védelme.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> beruházás megtérülése, megtérülési idő.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> táplálkozás, ökológiai problémák. A hajszcalsövesség szerepe növényeknél, a levegő páratartalmának hatása az élőlényekre, fagykár a</p>

			gyümölcsösökben, üvegházhatás, a vérnyomásra ható tényezők. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Madách: Az ember tragédiája (eszkimó szín).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A hőtani tematikai egységek kulcsfogalmai.		

A fejlesztés várt eredményei a 10. évfolyam végén	<p>Az elektrosztatika alapjelenségei és fogalmai, az elektromos és a mágneses mező fizikai objektumként való elfogadása. Az áramokkal kapcsolatos alapismeretek és azok gyakorlati alkalmazásai, egyszerű feladatok megoldása.</p> <p>A gázok makroszkopikus állapotjelzői és összefüggéseik, az ideális gáz golyómodellje, a nyomás és a hőmérséklet kinetikus értelmezése golyómodellel.</p> <p>Hőtani alapfogalmak, a hőtan főtételei, hőerőgépek. Annak ismerete, hogy gépeink működtetése, az élő szervezetek működése csak energia befektetése árán valósítható meg, a befektetett energia jelentős része elvész, a működésben nem hasznosul, Az „örökmozgó” létezése elvileg kizárt. Mindennapi környezetünk hőtani vonatkozásainak ismerete.</p> <p>Az energiatudatosság fejlődése.</p>
--	---

11. évfolyam céljai, feladatai

A gimnáziumi alapképzés befejező évfolyama a matematikailag igényesebb mechanikai és elektrodinamikai tartalmakat (rezgések, indukció, elektromágneses rezgések, hullámok), az optikát és a modern fizika két nagy témakörét: a héj- és magfizikát valamint a csillagászat-asztrofizikát dolgozza fel. A mechanikai, elektrodinamika és az optika esetén a jelenségek és a törvények megismerésén az érdekességek és a gyakorlati alkalmazásokon túl fontos az alapszintű feladat- és problémamegoldás. A modern fizikában a hangsúly a jelenségeken, gyakorlati vonatkozásokon van. .

Az atommodellek fejlődésének bemutatása jó lehetőséget ad a fizikai törvények feltárásában alapvető modellezés lényegének koncentrált bemutatására. Az atomszerkezetek megismerésén keresztül jól kapcsolható a fizikai és a kémiai ismeretanyag, illetve megtárgyalható a kémiai kötésekkel összetartott kristályos és cseppfolyós anyagok mikroszerkezete és fizikai sajátságai közti kapcsolat. Ez utóbbi témának fontos része a félvezetők tárgyalása.

A magfizika tárgyalása az elméleti alapozáson túl magába foglalja a nukleáris technika kérdéskörét, annak kockázati tényezőit is. A Csillagászat és asztrofizika fejezet a klasszikus csillagászati ismeretek rendszerezése után a magfizikához jól kapcsolódó csillagszerkezeti és kozmológiai kérdésekkel folytatódik. A fizika tematikus tanulásának záró éve döntően az ismeretek bővítését és rendszerezését szolgálja, bemutatva a fizika szerepét a mindennapi jelenségek és a korszerű technika értelmezésében, és hangsúlyozva a felelősséget környezetünk megóvásáért. A heti két órában tanult fizika alapot ad, de önmagában nem elegendő a fizika érettségi vizsga letételéhez, illetve a szakirányú (természettudományos és műszaki) felsőoktatásba történő bekapcsolódáshoz. Az eredményes vizsgázáshoz és a továbbtanuláshoz 11-12 évfolyamon intenzív kiegészítő foglalkozásokat kell szervezni. A kiegészítő felkészítés része kell legyen a szükséges matematikai ismeretek, a fizikai feladatmegoldás, kísérleti készség fejlesztése.

11. évfolyam

Óraszám: 72/év
2/hét

Témakör	Óraszám
Mechanikai rezgések, hullámok	17 óra
Mágnesség és elektromosság – Elektromágneses indukció, váltóáramú hálózatok	14 óra
Rádió, televízió, mobiltelefon – Elektromágneses rezgések, hullámok	7 óra
Hullám- és sugároptika	12 óra
Az atomok szerkezete	6 óra
Az atommag is részekre bontható – a magfizika elemei	8 óra
Csillagászat és asztrofizika elemei	8 óra

Tematikai egység	Mechanikai rezgések, hullámok	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	A forgásszögek szögfüggvényei. A dinamika alapegyenlete, a rugó erőtvénye, kinetikus energia, rugóenergia, sebesség, hangtani jelenségek, alapismeretek.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A mechanikai rezgések tárgyalásával a váltakozó áramok és a az elektromágneses rezgések megértésének előkészítése. A rezgések szerepének bemutatása mindennapi életben. A mechanikai hullámok tárgyalása. A rezgésállapot terjedésének, és a hullám időbeli és térbeli periodicitásának leírásával az elektromágneses hullámok megértését alapozza meg. Hangtan tárgyalása a fizikai fogalmak és a köznapi jelenségek összekapcsolásával.	

Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p><i>A rugóra akasztott rezgő test kinematikai vizsgálata.</i></p> <p><i>A rezgésidő meghatározása.</i></p> <p><i>A rezgés dinamikai vizsgálata.</i></p>	<p>A tanuló ismerje a rezgő test jellemző paramétereit (amplitúdó, rezgésidő, frekvencia).</p> <p>Ismerje és tudja grafikusán ábrázolni a mozgás kitérés-idő, sebesség-idő, gyorsulás-idő függvényeit. Tudja, hogy a rezgésidőt a test tömege és a rugóállandó határozza meg.</p> <p>Tudja, hogy a harmonikus rezgés dinamikai feltétele a lineáris erőtvény. Legyen képes felírni a rugón rezgő test mozgásegyenletét.</p>	<p>A mechanikai rezgések és hullámok egyszerű jelenségre koncentráló tárgyalása jó alkalom a mechanikai fogalmak, törvények alkalmazására és elmélyítésére. Ezzel egyúttal előkészítjük a modern fizika absztraktabb fogalomvilágát.</p> <p>A rezgő test kitérés idő grafikonját legegyszerűbben a videóra vett mozgás számítógépes kiértékelésével, vagy webkamerával és WebCam Laboratory számítógépes program felhasználásával „in situ” vizsgálhatjuk. A kitérés út-idő függvény felírásának ajánlott módja: a lineáris harmonikus rezgőmozgás és az egyenletes körmozgás kapcsolatának kísérleti vizsgálata árnyékvetítéssel. A kitérés, sebesség és gyorsulás fázisviszonyai (kvalitatív szinten), megfigyelésekre alapozva tárgyalhatók.</p> <p>A rezgő test mozgásegyenlete a már ismert lineáris erőtvény és a gyorsulásfüggvény alapján írható fel. A mozgásegyenletből tanári vezetéssel (levezetés) jutunk el a rezgésidő-képletig, amit utólag ellenőrző mérésekkel igazolunk.</p> <p>Fakultatív kiegészítés: Kis kitérésű matematikai inga mozgása harmonikus rezgőmozgás (kísérleti igazolás WebCam Laboratory számítógépes méréssel)</p>	<p><i>Matematika:</i> periodikus függvények.</p> <p><i>Filozófia:</i> az idő filozófiai kérdései.</p> <p><i>Informatika:</i> az informatikai eszközök működésének alapja, az órajel.</p>
<p><i>A rezgőmozgás energetikai vizsgálata.</i></p>	<p>Legyen képes az energiaviszonyok kvalitatív</p>	<p>Frontális osztálymunka keretében számítással igazoljuk hogy a rugón rezgő test mozgása során a mozgási-,</p>	

<p>A mechanikai energiamegmaradás harmonikus rezgés esetén.</p>	<p>értelmezésére a rezgés során. Tudja, hogy a feszülő rugó energiája a test mozgási energiájává alakul, majd újból rugóenergiává. Ha a csillapító hatások elhanyagolhatók, a rezgésre érvényes a mechanikai energia megmaradása. Tudja, hogy a környezeti hatások (súrlódás, közegellenállás) miatt a rezgés csillapodik.</p> <p>Ismerje a rezonancia jelenségét és ennek gyakorlati jelentőségét.</p>	<p>magassági- és a rugó-energia összege állandó. Az általános tárgyalás helyett megelégszünk a két szélső helyzet és az egyensúlyi helyzet energiaösszegének vizsgálatával.</p> <p>Ajánlott kiegészítések:</p> <p>WebCam Laboratory számítógépes méréssel igazoljuk az energiamegmaradást.</p> <p>Bemutató kísérlettel szemléltetjük a rezgés csillapodását csúszási súrlódás és közegellenállás esetén</p> <p>A rezonancia jelenségének bemutatása</p>	
<p><i>A hullám fogalma, jellemzői.</i></p> <p>Hullámterjedés egy dimenzióban, <i>kötélhullámok.</i></p>	<p>A tanuló tudja, hogy a mechanikai hullám a rezgésállapot terjedése valamely közegben, miközben anyagi részecskék nem haladnak a hullámmal, a hullámban energia terjed.</p> <p>Kötélhullámok esetén értelmezze a jellemző mennyiségeket (hullámhossz, periódusidő). Ismerje a terjedési sebesség, a hullámhossz és a</p>	<p>Ajánlott feldolgozás:</p> <p>Jelenségbemutató kísérletek gumikötélen a terjedési sebesség, hullámhossz, frekvencia fogalmak kvalitatív bevezetése, a terjedési sebesség a hullámhossz és a frekvencia kapcsolatát leíró formula közlése, majd értelmezése.</p> <p>Állóhullámok kialakulásának kvalitatív értelmezése visszaverődéssel, az állóhullám vizsgálata húron, a hullámhossz és a kötélhossz kapcsolatának bemutatása</p>	

<p><i>Felületi hullámok.</i> Hullámok visszaverődése, törése. Hullámok találkozása, állóhullámok. Hullámok interferenciája, az erősítés és a gyengítés feltételei.</p> <p><i>Térbeli hullámok.</i> Jelenségek: földrengéshullámok, lemeztektonika.</p>	<p>periódusidő kapcsolatát. Ismerje a longitudinális és transzverzális hullámok fogalmát.</p> <p>Hullámkádás kísérletek alapján értelmezze a hullámok visszaverődését, törését. Tudja, hogy a hullámok akadálytalanul áthaladhatnak egymáson. Értse az interferencia jelenségét és értelmezze erősítés és gyengítés (kioltás) feltételeit.</p> <p>Tudja, hogy alkalmas frekvenciájú rezgés állandósult hullámállapotot (állóhullám) eredményezhet.</p>	<p>Hullámjelenségek bemutatása hullámkádban, (visszaverődés, törés, elhajlás, interferencia) kísérleti megfigyelések, kvalitatív értelmezés, kiemelt figyelemmel az interferencia-jelenségekre.</p> <p>Jelenségbemutató, kvalitatív fogalomalkotás. Kiterjedt testek sajátrezgéseinek bemutatásával illusztráljuk a térbeli hullámok kialakulását. Kiegészítő érdekességként utalunk a földrengés-hullámokra.</p>	
<p><i>A hang, mint a térben terjedő hullám.</i></p> <p><i>A hang fizikai jellemzői.</i> Alkalmazások: hallásvizsgálat. Hangszerek, a zenei hang jellemzői.</p> <p>Ultrahang és infrahang.</p> <p>Zajszennyeződés fogalma.</p>	<p>Tudja, hogy a hang mechanikai rezgés, ami a levegőben longitudinális hullámként terjed. Ismerje a hangmagasság, a hangerősség, a terjedési sebesség fogalmát. Legyen képes legalább egy hangszer működésének magyarázatára. Ismerje az ultrahang és az</p>	<p>Hangtani jelenségek tárgyalása egyszerre szolgálja a hullámjelenségek szintézisét, valamint a fizikai ismeretek és a zene fogalmi összekapcsolását. Fakultatív kiscsoportos feldolgozásra ajánlott témák: Az emberi hangérzékelés alapjai; Ultrahang a természetben és gyógyászatban; Választható kiscsoportos projekt munka, demonstrációval ajánlott témák: A gitár fizikája. A dob fizikája.</p>	

	infrahang fogalmát, gyakorlati alkalmazását. Ismerje a hallás fizikai alapjait, a hallásküszöb és a zajszennyezés fogalmát.	Zenei akusztika, hangszín, hangerő, visszhang, stb. Mit tud a szintetizátor? A zaj, mint sajátos környezeti ártalom.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Harmonikus rezgés, lineáris erőtörvény, rezgésidő, hullám, hullámhossz, periódusidő, transzverzális hullám, longitudinális hullám, hullámtörés, interferencia, állóhullám, hanghullám, hangsebesség, hangmagasság, hangerő, rezonancia.		

Tematikai egység	Mágnesség és elektromosság – Elektromágneses indukció, váltóáram, elektromos energiahálózat		Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Mágneses tér, az áram mágneses hatása, feszültség, áram.		
Tantárgyi fejlesztési célok	Az indukált elektromos mező és a nyugvó töltések által keltett erőter közötti lényeges szerkezeti különbség kiemelése. Az elektromágneses indukció gyakorlati jelentőségének bemutatása. Energia hálózatok ismerete és az energia takarékoság fogalmának kialakítása a fiatalokban.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Az elektromágneses indukció jelensége. A mozgási indukció. A nyugalmi indukció.</i>	A tanuló ismerje a mozgási indukció alapjelenségét, és tudja azt a Lorentz-erő segítségével értelmezni. Ismerje a nyugalmi indukció jelenségét. Tudja értelmezni Lenz törvényét az indukció jelenségeire.	A témakör tárgyalása jelenségcentrikus. A mozgási indukció az alapjelenség kísérleti bemutatásával indítható. A homogén mágneses térben mozgatott vezető rúdban indukálódó feszültséget a Lorentz-erő segítségével értelmezzük. A nyugalmi indukció jelenségét tanári bemutató kísérleteken keresztül tárgyaljuk. A Faraday-féle indukciótörvényt közöljük és kísérletekkel illusztráljuk. Az indukciós jelenségek tárgyalása során a kísérleti	<i>Kémia:</i> elektromos áram, elektromos vezetés. <i>Matematika:</i> trigonometrikus függvények, függvény transzformáció.

		<p>tapasztalatokra alapozva mondjuk ki Lenz törvényét.</p> <p>Ajánlott fakultatív csoportmunka: Jedlik Ányos munkássága</p>	<p><i>Technika, életvitel és gyakorlat: az áram biológiai hatása, balesetvédelem, elektromos áram a háztartásban, biztosíték, fogyasztásmérők. Korszerű elektromos háztartási készülékek, energiatakarékos ág.</i></p>
<p><i>Váltakozó feszültség keltése, a váltóáramú generátor elve (mozgási indukció mágneses térben forgatott tekercsben).</i></p>	<p>Értelmezze a váltakozó feszültség keletkezését mozgásindukcióval. Ismerje a szinuszosan váltakozó feszültséget és áramot leíró függvényt, tudja értelmezni a benne szereplő mennyiségeket.</p>	<p>A váltakozó feszültség előállítása a mozgási indukció speciális esete. A generátor működését modellkísérlettel tudjuk szemléltetni és kvalitatív szinten értelmezni. A jelenség bemutatása és a gyakorlati megvalósítás összekapcsolására videón vagy számítógépes demonstráció segítségével mutatható be egy valódi erőmű működése. A hálózati váltakozó feszültség effektív jellemzőit közöljük és magyarázzuk.</p>	
<p><i>A váltakozó feszültség és áram jellemző paraméterei.</i></p>	<p>Ismerje a váltakozó áram effektív hatását leíró mennyiségeket (effektív feszültség, áram, teljesítmény).</p>	<p>Tanulmányi kirándulásként ajánlott egy erőmű meglátogatása.</p>	
<p><i>Ohm törvénye váltóáramú hálózatban.</i></p>	<p>Értse, hogy a tekercs és a kondenzátor ellenállásként viselkedik a váltakozó áramú hálózatban.</p>	<p>Jelenségbemutató kísérlettel illusztráljuk, hogy a tekercs ill. a kondenzátor a váltakozó feszültségű áramkörben sajátos „ellenállásként” működik. A jelenséget kvalitatív szinten magyarázzuk.</p>	
<p><i>Transzformátor. Gyakorlati alkalmazások.</i></p>	<p>Értelmezze a transzformátor működését az indukciótörvény alapján. Tudjon példákat a transzformátorok gyakorlati alkalmazására.</p>	<p>A transzformátor működését demonstrációs mérésekkel mutatjuk be és a nyugalmi indukció segítségével értelmezzük, meghatározva a menetszám- és a feszültségviszonyok összefüggését</p> <p>Kiscsoportos gyűjtőmunka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A transzformátor alkalmazása a mindennapi gyakorlatban. - Bláthy Ottó, Déri Miksa és Zipernovszky Károly munkássága. 	
<p><i>Az önindukció jelensége.</i></p>	<p>Ismerje az önindukció</p>	<p>Az önindukció jelenségét kísérlettel szemléltetjük, majd</p>	

	jelenségét és szerepét a gyakorlatban.	mint a Faraday féle indukciós törvény speciális eseteként értelmezzük. Az önindukció jelentősége a gyakorlatban.	
<p><i>Az elektromos energiahálózat. A háromfázisú energiahálózat jellemzői.</i></p> <p><i>Az energia szállítása az erőműtől a fogyasztóig. Távfűteték, transzformátorok.</i></p> <p>Az elektromos energiafogyasztás mérése. Az energiatakarékosság lehetőségei.</p> <p><i>Tudomány- és technikatörténet</i> Jedlik Ányos, Siemens szerepe. Ganz, Diesel mozdonya. A transzformátor magyar feltalálói.</p>	<p>Ismerje a hálózati elektromos energia előállításának gyakorlati megvalósítását, az elektromos energiahálózat felépítését és működésének alapjait.</p> <p>Ismerje az elektromos energiafogyasztás mérésének fizikai alapjait, az energiatakarékosság gyakorlati lehetőségeit a köznapi életben.</p>	<p>Mindennapi életvitelünk elképzelhetetlen az elektromos energiahálózat nélkül. Az elektromos energia előállításának lehetőségeivel, a háztartási váltakozófeszültség, illetve – áram hálózati jellemzőivel, a használat során betartandó biztonsági szabályokkal, az energiatudatos magatartással foglalkozni társadalmi szükségszerűség.</p> <p>Tanári demonstrációs modellkísérlet a távfűteték jellemzőinek bemutatására. A tapasztalatok közös értelmezése.</p> <p>Az elektromos energiafogyasztás fizikai értelmezése frontális osztálymunkában. Energiatakarékosság lehetőségeinek számszerűsítése Fakultatív tanulói kiselőadások ajánlott témái: Energiatakarékos lámpa és hagyományos izzó összehasonlítása; Mennyit fogyasztanak az elektronikai eszközök „stand by” üzemmódban?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mozgási indukció, nyugalmi indukció, önindukció, váltóáramú generátor, váltóáramú elektromos hálózat.		

Tematikai egység	Rádió, Televízió, Mobiltelefon – Elektromágneses rezgések, hullámok		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Elektromágneses indukció, önindukció, kondenzátor, kapacitás, váltakozó áram.		
Tantárgyi fejlesztési célok	Az elektromágneses sugárzások fizikai hátterének bemutatása. Az elektromágneses hullámok spektrumának bemutatása, érzékszerveinkkel, illetve műszereinkkel érzékelt egyes spektrum-tartományainak jellemzőinek kiemelése. Az információ elektromágneses úton történő továbbításának elméleti és kísérleti megalapozása.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Az elektromágneses rezgőkör, elektromágneses rezgések.</i>	A tanuló ismerje az elektromágneses rezgőkör felépítését és működését.	Az elektromágneses rezgőkör működésének bemutatása, egyszerű kvalitatív értelmezéssel.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> kommunikációs eszközök, információtovábbítás üvegszálakábelben, levegőben, az információ tárolásának lehetőségei. <i>Biológia-egészségtan:</i> élettani hatások, a képalkotó diagnosztikai eljárások, a megelőzés
<i>Elektromágneses hullám, hullámjelenségek.</i>	Ismerje az elektromágneses hullám fogalmát, tudja, hogy az elektromágneses hullámok fénysebességgel terjednek, a terjedéséhez nincs szükség közegre. Távoli, rezonanciára hangolt rezgőkörök között az elektromágneses hullámok révén energiaátvitel lehetséges fémes összeköttetés nélkül. Információ továbbítás új útjai.	Kísérletek mikrohullámokkal. A láthatatlan elektromágneses sugárzás hullámtulajdonságait a mechanikai hullámtanban már feldolgozott jelenségbemutató kísérletekhez hasonló kísérletekkel igazoljuk (törés, visszaverődés, elhajlás, interferencia, polarizációs). A jelenségek értelmezése kvalitatív szintű. Hangsúlyozzuk, hogy az elektromágneses hullámokban energia terjed. Gyakorlati alkalmazás: információtovábbítás elektromágneses hullámokkal.	
<i>Az elektromágneses spektrum.</i>	Ismerje az elektromágneses	A mikrohullámú kísérletek tapasztalatai alapján	

Jelenségek, gyakorlati alkalmazások: hőfénykép, röntgenteleszkóp, rádiótávcső.	hullámok frekvenciatartományokra osztható spektrumát és az egyed tartományok jellemzőit.	általánosítunk, és kimondjuk az elektromágneses sugárzás hullámtulajdonságait. Meghatározzuk a spektrum tartományait és a különböző tartományokba eső sugárzás jellemző érzékelési módját, fizikai hatását.	szerpe. <i>Informatika:</i> információtovábbítás jogi szabályozása, internetjogok és -szabályok. <i>Vizuális kultúra:</i> Képzőművészeti eljárások alkalmazása a digitális művészetekben, művészi reprodukciók. A média szerepe.
<i>Az elektromágneses hullámok gyakorlati alkalmazása.</i> Jelenségek, gyakorlati alkalmazások: a rádiózás fizikai alapjai. A tévéadás és -vétel elvi alapjai. A GPS műholdas helymeghatározás. A mobiltelefon. A mikrohullámú sütő.	Tudja, hogy az elektromágneses hullámban energia terjed. Legyen képes példákon bemutatni az elektromágneses hullámok gyakorlati alkalmazását.	A témakör feldolgozását kiscsoportos felkészülés után, kísérletezéssel és IKT módszerekkel támogatott kiselőadások keretében célszerű megszervezni. Ajánlott témák: A rádiózás története és fizikai alapjai; A TV-adás és -vétel elvi alapjai; Kísérletek mobiltelefonnal; A mobiltelefon-hálózat működése; A radar; A GPS műholdas helymeghatározás; A távközlési műholdak működése; A mikrohullámú sütő; Az elektromágneses hullámok szerepe az orvosi diagnosztikában.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elektromágneses rezgőkör, rezgés, rezonancia, elektromágneses hullám, elektromágneses spektrum.		

Tematikai egység	Hullám- és sugároptika	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Korábbi geometriai optikai ismeretek, hullámtulajdonságok, elektromágneses spektrum.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A fény és a fényjelenségek tárgyalása az elektromágneses hullámokról tanultak alapján. A fény gyakorlati szempontból kiemelt szerepének tudatosítása, hétköznapi fényjelenségek és optikai eszközök működésének értelmezése.	

Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<p><i>A fény mint elektromágneses hullám.</i></p> <p><i>A fény terjedése, a vákuumbeli fénysebesség.</i></p> <p>A történelmi kísérletek a fény terjedési sebességének meghatározására.</p>	<p>Tudja a tanuló, hogy a fény elektromágneses hullám, az elektromágneses spektrum egy meghatározott frekvenciatartományához tartozik.</p> <p>Tudja a vákuumbeli fénysebesség értékét és azt, hogy mai tudásunk szerint ennél nagyobb sebesség nem létezhet (határsebesség).</p>	<p>Az elektromágneses hullámok általános tárgyalásának közvetlen folytatása a látható frekvencia tartomány számunkra gyakorlati szempontból is meghatározó jelentőségű tárgyalása.</p> <p>Bevezetésként összefoglaljuk a korábbiakban a fényről tanultakat.</p> <p>A fény sebességének meghatározására végrehajtott történelmi kísérletek megbeszélése. A fény sebességének értékét és, hogy ez mai tudásunk szerint határsebesség, közöljük.</p> <p>A fény sebességének mérésére kifejlesztett módszerek bemutatását kiselőadások formájában ajánljuk.</p> <p>Ajánlott fakultatív kiegészítés: A lézer mint fényforrás A lézer sokirányú alkalmazása.</p>	<p><i>Biológia-egészségtan:</i> A szem és a látás, a szem egészsége. Látáshibák és korrekciójuk. Az energiaátadás szerepe a gyógyászati alkalmazásoknál, a fény élettani hatása napozásnál. A fény szerepe a gyógyászatban és a megfigyelésben.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom;</i> <i>mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> A fény szerepe. Az Univerzum megismerésének irodalmi és művészeti vonatkozásai,</p>
<p><i>A fény visszaverődése, törése új közeg határán (tükör, prizma).</i></p>	<p>Ismerje a fény terjedésével kapcsolatos geometriai optikai alapjelenségeket (visszaverődés, törés)</p>	<p>A 7.-8. évfolyamon tanult ismeretek felidézése egyszerű kísérleteken keresztül ajánlott, majd a Snellius- Descartes törvény kimérésével és a törvény kvantitatív megfogalmazásával egészítjük ki a korábban tanultakat.</p> <p>Ajánlott fakultatív kiscsoportos mérőkísérletek: - Üveghasáb törésmutatójának meghatározása gombostűkísérlettel; - Víz törésmutatójának mérése;</p>	

		- Gyűjtőlencse fókusz távolságának mérése.	színek a művészetben.
<i>Interferencia, polarizáció</i> (optikai rés, optikai rács).	Ismerje a fény hullámtermészetét bizonyító legfontosabb kísérleti jelenségeket (interferencia, polarizáció) és értelmezze azokat.	A témakör tárgyalásánál alapvető hullámoptikai demonstrációs kísérletek bemutatása és azok értelmezése (felhasználva a hullámokkal kapcsolatos korábbi ismereteket). Mérőkísélet: Hullámhosszmérés optikai ráccsal.	<i>Vizuális kultúra:</i> a fényképezés mint művészet.
<i>A fehér fény színekre bontása.</i> <i>Prizma és rács színek.</i>	Tudja értelmezni a fehér fény összetett voltát.	Newton történelmi prizma-kísérletének megisméltése és értelmezése Ajánlott fakultatív feladat: Kézi spektroszkóp készítése CD-lemez mint reflexiós rács felhasználásával, kísérletek a saját készítésű eszközzel. a napfény spektruma, izzólámpa spektruma, gáztöltésű fénycsövek spektruma	
<i>A fény kettős természete.</i> Fényelektromos hatás – Einstein-féle foton elmélet	Ismerje a fény részecske tulajdonságára utaló fényelektromos kísérletet, a foton fogalmát, energiáját. Legyen képes egyszerű számításokra a foton energiájának felhasználásával.	A fotoeffektus bemutatását tanári kísérletként, frontális feldolgozásra javasoljuk	
<i>A geometriai optika alkalmazása.</i> <i>Képalkotás.</i> A látás fizikája,	Ismerje a geometriai optika legfontosabb alkalmazásait. Értse a leképezés fogalmát, tükrök, lencsék képalkotását. Legyen képes egyszerű	A tükrök lencsék leképezésének értelmezését kvalitatív kísérletekkel kezdjük, majd a leképezési törvényt kimondjuk, végül az alkalmazásával kapott eredményeket mérésekkel igazoljuk. A látás fizikája, a látáshibák korrigálása közvetlenül	

	<p>képszerkesztésekre és tudja alkalmazni a leképezési törvényt egyszerű számításos feladatokban. Ismerje és értse a gyakorlatban fontos optikai eszközök (egyszerű nagyító, mikroszkóp, távcső). Szemüveg, működését. Legyen képes egyszerű optikai kísérletek elvégzésére.</p>	<p>illeszkedik a leképezés tárgyalásához.</p> <p>Fakultatív kiscsoportos feldolgozásra ajánlott témák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Távcsövek képalkotása, nagyítása; - A mikroszkóp képalkotása, nagyítása; - A hagyományos fényképezőgép működése; - A digitális fényképezőgép működése; - Léggöroptikai jelenségek, szivárvány, a légkör fényszórása, halojelenség, stb.; - Az optikai kábel működése; - A lézer, mint a digitális technika fontos eszköze. 	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A fény mint elektromágneses hullám, fénytörés, visszaverődés, elhajlás, interferencia, polarizáció, diszperzió, spektroszkópia, képalkotás.		

Tematikai egység	Az atomok szerkezete			Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az anyag atomos szerkezete.			
Tantárgyi fejlesztési célok	Az atomfizika tárgyalásának összekapcsolása a kémiai tapasztalatokon (súlyviszonytörvények) alapuló atomelmélettel. A fizikában alapvető modellalkotás folyamatának bemutatása az atommodellek változásain keresztül. A kvantummechanikai atommodell egyszerűsített képszerű bemutatása. A műszaki-technikai szempontból alapvető félvezetők sáv szerkezetének, kvalitatív, kvantummechanikai szemléletű megalapozása.			
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok	
<i>Az anyag atomos felépítése felismerésének történelmi folyamata.</i>	Ismerje a tanuló az atomok létezésére utaló korai természettudományos	Az anyag atomos felépítésére a kémia eredményei vezették el a tudományt. Az atomfizika tanítását a kémiából tanultak	<i>Kémia:</i> az anyag szerkezetéről alkotott	

	tapasztalatokat, tudjon meggyőzően érvelni az atomok létezésével mellett.	összefoglalásával érdemes kezdeni, együttműködve a kémia szaktanárával. A kinetikus gázmodell és a makroszkopikus hőtan kísérleti eredményeinek jó egyezése szintén az anyag atomos felépítésének bizonyítéka.	elképzelések, a változásukat előidéző kísérleti tények és a belőlük levont következtetések, a periódusos rendszer elektronszerkezeti értelmezése.
<i>A modern atomelmélet megalapozó felfedezések. A korai atommodellek. Az elektron felfedezése: Thomson-modell. Az atommag felfedezése: Rutherford-modell.</i>	Értse az atomról alkotott elképzelések (atommodellek) fejlődését: a modell mindig kísérleteken, méréseken alapul, azok eredményeit magyarázza; új, a modellel már nem értelmezhető, azzal ellentmondásban álló kísérleti tapasztalatok esetén új modell megalkotására van szükség. Mutassa be a modellalkotás lényegét Thomson és Rutherford modelljén, a modellt megalapozó és megdöntő kísérletek, jelenségek alapján.	A modelleket célszerűen a megalkotásukat motiváló kísérleti felfedezésekhez kapcsoljuk: - Az elektron felfedezése – Thomson-modell - Rutherford-kísérlet - Rutherford-modell Ajánlott feldolgozás: Fizikatörténeti szempontú tanulói kiselőadások, tanári bemutató kísérletekkel és azok magyarázatával kiegészítve. Bemutatásra ajánlott kísérletek: - Katódsugárzás eltérítése elektromos és mágneses térrel - Rutherford szórás-kísérletének modellezése (mechanikus modell, számítógépes szimuláció).	<i>Matematika:</i> folytonos és diszkrét változó. <i>Filozófia:</i> ókori görög bölcsélet; az anyag mélyebb megismerésének hatása a gondolkodásra, a tudomány felelősségének kérdései, a megismerhetőség határai és korlátai.
<i>Bohr-féle atommodell.</i>	Ismerje a Bohr-féle atommodell kísérleti alapjait (spektroszkópia, Rutherford-kísérlet). Legyen képes összefoglalni a modell lényegét és bemutatni, mennyire alkalmas az a gázok vonalas színekének	A modell alapjául szolgáló kísérleti eredmények: Gázok színeképe, spektroszkópia. Bemutatásra ajánlott kísérletek: - Fém izzószál folytonos színeképe; - Gázok vonalas színeképe bemutatása, emissziós és abszorpciós színeképe; - Frank-Hertz kísérlet.	

	értelmezésére és a kémiai kötések magyarázatára.		
<i>Az elektron kettős természete, de Broglie-hullámhossz.</i>	Ismerje az elektron hullámtermészetét igazoló elektroninterferencia-kísérletet. Értse, hogy az elektron hullámtermészetének ténye új alapot ad a mikrofizikai jelenségek megértéséhez.	<p>A mikrovilág kvantummechanikai leírásának alapvető problémája- különösen az oktatás szempontjából – az, hogy nincs hozzá velünk született szemlélet. Szemlélet híján a leírás matematikai következtetéseken nyugszik, ehhez azonban a középiskolás tudás kevés. Amit tehetünk, az annyi, hogy néhány alapvető jelenséget bemutatva bepillantunk egy új tudományterületre és néhány eredményt megpróbálunk képszerű analógiákkal illusztrálni.</p> <p>Az anyag kvantummechanikai leírását megalapozó kísérleti eredmények: a fotoeffektus , a fény részecsketermészete a hőmérsékleti sugárzás kvantáltsága az elektron hullámtermészete, de Broglie hullámhossz.</p> <p>Bemutatásra ajánlott kísérletek: Az elektroninterferencia (demonstrációs Davisson Germer kísérlet) Fakultatív kiegészítés: Az elektronmikroszkóp</p>	
<i>Az atom kvantummechanikai leírása</i>	Tudja, hogy a kvantummechanikai atommodell az elektronokat hullámként írja le. Tudja, hogy az elektronok impulzusa és helye egyszerre nem mondható meg pontosan.	Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, kiemelve az elektronok hullámszerű leírását, a határozatlansági reláció érdekességét, és az atombeli elektronokat jellemző <i> megtalálási valószínűség</i> fogalmát.	
<i>Fémek elektromos vezetése. Jelenség: szupravezetés.</i>	Legyen kvalitatív képe a	A fémek és a félvezetők szerepe a modern technikában meghatározó jelentőségű, ezért a középiskolában is	

<p><i>Félvezetők szerkezete és vezetési tulajdonságai.</i></p> <p>Mikroelektronikai alkalmazások: dióda, tranzisztor, LED, fényelem stb.</p>	<p>fémek elektromos ellenállásának klasszikus értelmezéséről.</p> <p>A kovalens kötésű kristályok szerkezete alapján értelmezze a szabad töltéshordozók keltését tiszta félvezetőkben.</p> <p>Ismerje a szennyezett félvezetők elektromos tulajdonságait.</p> <p>Tudja magyarázni a p-n átmenetet.</p>	<p>foglalkoznunk kell az anyagok fontos elektromos tulajdonságaival. A fémes vezetés értelmezésére a klasszikus Drude-féle szabadelektron modell megfelelő.</p> <p>A félvezetők elektromos tulajdonságainak tárgyalása kvalitatív szintű. A tetraédes kötésű kovalens kristályszerkezetben szabad elektronok, ill.”lyukak” keletkezését magyarázzuk termikus hatással ill. speciális szennyező atomoknak a tetraédes kötésrendben jelentkező sajátos hatásával.</p> <p>A félvezetők gyakorlati jelentőségét illusztráló, néhány mikroelektronikai alkalmazás bemutatását kiselőadások formájában ajánljuk.</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Atom, atommodell, elektronhéj, energiaszint, kettős természet, Bohr-modell, Heisenberg-féle határozatlansági reláció, félvezetők.</p>		

<p>Tematikai egység</p>	<p>Az atommag is részekre bontható – a magfizika elemei</p>		<p>Órakeret 8 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Atommodellek, Rutherford-kísérlet, rendszám, tömegszám, izotópok.</p>		
<p>Tantárgyi fejlesztési célok</p>	<p>A magfizika alapismereteinek bemutatása a XX. századi történelmi események, a nukleáris energiatermelés, a mindennapi életben történő széleskörű alkalmazás és az ezekhez kapcsolódó nukleáris kockázat kérdéseinek szempontjából. Az ismereteken alapuló energiatudatos szemlélet kialakítása. A betegség felismerés és a terápia során fellépő reális kockázatok felelős vállalásának megértése.</p>		
<p>Tartalmak ismeretek</p>	<p>Követelmények</p>	<p>Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p><i>Az atommag alkotórészei, tömegszám, rendszám, neutronsám.</i></p>	<p>A tanuló ismerje az atommag jellemzőit (tömegszám, rendszám) és a mag alkotórészeit.</p>	<p>Fizikátörténeti összefoglalás a korábban kémiából tanultak integrálásával.</p>	<p><i>Kémia:</i> atommag, proton, neutron, rendszám, tömegszám, izotóp,</p>

<p><i>Az erős kölcsönhatás.</i> Stabil atommagok létezésének magyarázata.</p>	<p>Ismerje az atommagot összetartó magerők, az ún. „erős kölcsönhatás” tulajdonságait. Tudja kvalitatív szinten értelmezni a mag kötési energiáját, értse a neutronok szerepét a mag stabilizálásában. Ismerje a tömegdefektus jelenségét és kapcsolatát a kötési energiával.</p>	<p>A magerők tárgyalása során érdemes felidézni a már tanult két alapvető kölcsönhatás (gravitáció, elektromos kölcsönhatás) jellemzőit, és összehasonlítani azokat a nukleáris kölcsönhatással.</p>	<p>radioaktív izotópok és alkalmazásuk, radioaktív bomlás. Hidrogén, hélium, magfúzió.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> a sugárzások biológiai hatásai; a sugárzás szerepe az evolúcióban, a fajtanemesítésben a mutációk előidézése révén; a radioaktív sugárzások hatása.</p>
<p><i>Magreakciók.</i></p>	<p>Tudja értelmezni a fajlagos kötési energia-tömegszám grafikont, és ehhez kapcsolódva tudja értelmezni a lehetséges magreakciókat.</p>	<p>A mag stabilitását az egy nukleonra jutó kötési energiával jellemezzük, segítségével értelmezhetők a különböző magreakciók is..</p>	<p><i>Földrajz:</i> energiaforrások, az atomenergia szerepe a világ energiatermelésében.</p>
<p><i>A radioaktív bomlás.</i></p>	<p>Ismerje a radioaktív bomlás típusait, a radioaktív sugárzás fajtáit és megkülönböztetésük kísérleti módszereit. Tudja, hogy a radioaktív sugárzás intenzitása mérhető. Ismerje a felezési idő fogalmát és ehhez kapcsolódóan tudjon egyszerű feladatokat megoldani.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, hangsúlyozva a gyakorlati alkalmazások fontosságát.</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a Hirosimára és Nagaszakira</p>

<p><i>A természetes radioaktivitás.</i></p>	<p>Legyen tájékozott a természetben előforduló radioaktivitásról, a radioaktív izotópok bomlásával kapcsolatos bomlási sorokról. Ismerje a radioaktív kormeghatározási módszer lényegét.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, hangsúlyozva a gyakorlati alkalmazások fontosságát.</p>	<p>ledobott két atombomba története, politikai háttere, későbbi következményei. Einstein; Szilárd Leó, Teller Ede és Wigner Jenő, a világtörténelmet formáló magyar tudósok.</p> <p><i>Filozófia; etika:</i> a tudomány felelősségének kérdései.</p> <p><i>Matematika:</i> valószínűségszámítás.</p>
<p><i>Mesterséges radioaktív izotópok előállítása és alkalmazása.</i></p>	<p>Legyen fogalma a radioaktív izotópok mesterséges előállításának lehetőségéről és tudjon példákat a mesterséges radioaktivitás néhány gyakorlati alkalmazására a gyógyászatban és a műszaki gyakorlatban.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, hangsúlyozva a gyakorlati alkalmazások fontosságát.</p>	
<p><i>Maghasadás.</i> Tömegdefektus, tömeg-energia egyenértékűség. <i>A láncreakció fogalma, létrejöttének feltételei.</i></p>	<p>Ismerje az urán-235 izotóp spontán hasadásának jelenségét. Tudja értelmezni a hasadással járó energia-felszabadulást. Értse a láncreakció lehetőségét és létrejöttének feltételeit.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, hangsúlyozva a gyakorlati alkalmazások fontosságát. Szilárd Leó felismerésének ismertetése</p>	
<p><i>Az atombomba.</i></p>	<p>Értse az atombomba működésének fizikai alapjait és ismerje egy esetleges nukleáris háború</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten. Kiscsoportos történeti forráskutatás (az Einstein-levél története és Wigner, Szilárd, Teller szerepe), a Pugwash-mozgalom és Szilárd Leó szerepe a tudósok felelősségérzetének felkeltésében.</p>	

	globális pusztításának veszélyeit.	Filmdokumentumok vetítése.	
<i>Az atomreaktor és atomerőmű.</i>	Ismerje az ellenőrzött láncreakció fogalmát, tudja, hogy az atomreaktorban ellenőrzött láncreakciót valósítanak meg és használnak energiatermelésre. Értse az atomenergia szerepét az emberiség növekvő energiafelhasználásában, ismerje előnyeit és hátrányait.	Feldolgozás ismeretterjesztő szinten. Az elvi működés és a gyakorlati megvalósítás összekapcsolására ajánlott IKT eszközök alkalmazása, az atomreaktor szabályozható működését szimuláló interaktív számítógépes program bemutatása, csoportos kipróbálása. Kiemelten hangsúlyozandó az atomenergia jelenleg megkerülhetetlen szerepe az energiaellátásban. Ajánlott: Látogatás a Paksi Atomerőműben.	
<i>Magfúzió.</i>	Legyen tájékozott arról, hogy a csillagokban magfúziós folyamatok zajlanak, ismerje a Nap energiatermelését biztosító fúziós folyamat lényegét. Tudja, hogy a H-bomba pusztító hatását mesterséges magfúzió során felszabaduló energiája biztosítja. Tudja, hogy a békés energiatermelésre használható ellenőrzött magfúziót még nem sikerült megvalósítani, de ez lehet a jövő perspektivikus energiaforrása.	Feldolgozás ismeretterjesztő szinten. (Teller Ede szerepe)	

<i>A radioaktivitás kockázatainak leíró bemutatása.</i> Sugárterhelés, sugárvédelem.	Ismerje a kockázat fogalmát, számszerűsítésének módját és annak valószínűségi tartalmát. Ismerje a sugárvédelem fontosságát és a sugárterhelés jelentőségét.	Az általános ismeretbővítés a számszerűsített kockázatvizsgálattal egészíthető ki. Az atomreaktor kockázati tényezői (a kockázat fogalma, mennyiségi leírása). Az atomreaktor és a hagyományos energiatermelő erőművek kockázatának összehasonlító elemzése frontális osztálymunkában tanári vezetéssel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Magerő, kötési energia, tömegdefektus, maghasadás, radioaktivitás, magfúzió, láncreakció, atomreaktor, fúziós reaktor.		

Tematikai egység	Csillagászat és asztrofizika elemei		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A földrajzból tanult csillagászati alapismeretek, a bolygómozgás törvényei, a gravitációs erőtvény.		
Tantárgyi fejlesztési célok	Annak bemutatása, hogy a csillagászat, a megfigyelési módszerek gyors fejlődése révén a XXI. század vezető tudományává vált. A világegyetemről szerzett új ismeretek segítenek, hogy az emberiség felismerje a helyét a kozmoszban, miközben minden eddiginél magasabb szinten meggyőzően igazolják az égi és földi jelenségek törvényei azonosságát.		
Tartalmak ismeretek	Követelmények	Módszertani megoldások Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Kapcsolódási pontok
<i>Leíró csillagászat.</i> Problémák: a csillagászat kultúrtörténete. Geocentrikus és heliocentrikus világbép. Asztronómia és asztrológia.	A tanuló legyen képes tájékozódni a csillagos égbolton. Ismerje a csillagászati helymeghatározás alapjait. Ismerjen néhány	A csillagászat fejlődésének, bemutatása csoportmunkában felkészülve tanulói kielőadások formájában ajánlott. Javasolt témák: - Az ókori csillagászat eredményei, - A geocentrikus csillagászat módszerei az égi mozgások leírására, a kopernikuszi fordulat, - T. Brahe és Kepler munkássága,	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Kopernikusz, Kepler, Newton

<p>Alkalmazások: hagyományos és új csillagászati műszerek. Űrtávcsövek. Rádiócsillagászat.</p>	<p>csillagképet és legyen képes azokat megtalálni az égbolton. Ismerje a Nap és a Hold égi mozgásának jellemzőit, értse a Hold fázisainak változását, tudja értelmezni a hold- és napfogyatkozásokat. Tájékozottság szintjén ismerje a csillagászat megfigyelési módszereit az egyszerű távcsöves megfigyelésektől az űrtávcsöveken át a rádió-teleszkópokig.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Modellkísérletek a Hold fázisainak, a Hold- és Napfogyatkozásoknak az értelmezésére, - Galilei csillagászati eredményei, - A csillagászat régi és új műszerei stb. <p>Fakultatív kiegészítő foglalkozások: Távcsöves megfigyelések a csillagos égen; Planetárium látogatása</p>	<p>munkássága. A napfogyatkozások szerepe az emberi kultúrában, a Hold „képének” értelmezése a múltban.</p> <p><i>Földrajz:</i> a Föld forgása és keringése, a Föld forgásának következményei (nyugati szelek öve), a Föld belső szerkezete, földtörténeti katasztrófák, kráterbecsapódás keltette felszíni alakzatok.</p>
<p><i>Égitestek.</i></p>	<p>Ismerje a legfontosabb égitesteket (bolygók, holdak, üstökösök, kisbolygók és aszteroidák, csillagok és csillagrendszerek, galaxisok, galaxishalmazok) és azok legfontosabb jellemzőit.</p> <p>Legyenek ismeretei a mesterséges égitestekről és azok gyakorlati jelentőségéről a tudományban és a technikában.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, tanulói kiselőadások formájában, sok képi szemléltetéssel, szimulációs programokkal.</p>	<p><i>Biológia-egészségstan:</i> a Hold és az ember biológiai ciklusai, az élet feltételei.</p> <p><i>Kémia:</i> a periódusos rendszer, a kémiai</p>

<p><i>A Naprendszer és a Nap.</i></p>	<p>Ismerje a Naprendszer jellemzőit, a keletkezésére vonatkozó tudományos elképzeléseket. Tudja, hogy a Nap csak egy az átlagos csillagok közül, miközben a földi élet szempontjából meghatározó jelentőségű. Ismerje a Nap legfontosabb jellemzőit: a Nap szerkezeti felépítését, belső, energiatermelő folyamatait és sugárzását, a Napból a Földre érkező energia mennyiségét (napállandó).</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, , sok képi szemléltetéssel, szimulációs programokkal.</p>	<p>elemek keletkezése.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom; mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> „a csillagos ég alatt”.</p> <p><i>Filozófia:</i> a kozmológia kérdései.</p> <p><i>Hittan:</i> a bibliai teremtéstörténet és a mai kozmológia harmonizálása</p>
<p><i>Csillagrendszerek, Tejútrendszer és galaxisok.</i></p> <p><i>A csillagfejlődés: a csillagok szerkezete, energiamérlege és keletkezése.</i> Kvazárok, pulzárok; fekete lyukak.</p>	<p>Legyen tájékozott a csillagokkal kapcsolatos legfontosabb tudományos ismeretekről. Ismerje a gravitáció és az energiatermelő nukleáris folyamatok meghatározó szerepét a csillagok kialakulásában, „életében” és megszűnésében.</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, , sok képi szemléltetéssel, szimulációs programokkal.</p>	
<p><i>A kozmológia alapjai</i> –</p>	<p>Legyenek alapvető ismeretei az Univerzumra vonatkozó aktuális tudományos</p>	<p>Feldolgozás ismeretterjesztő szinten, sok képi szemléltetéssel, szimulációs programokkal, minél több tanulói kiselőadással. Problémák, jelenségek:</p>	

	<p>elképzelésekről. Ismerje az ősrobbanásra és a Világegyetem tágulására utaló csillagászati méréseket. Ismerje az Univerzum korára és kiterjedésére vonatkozó becsléseket, tudja, hogy az Univerzum gyorsuló ütemben tágul.</p>	<p>A kémiai anyag (atommagok) kialakulása. Perdület a Naprendszerben. Nóvák és szupernóvák. A földihez hasonló élet, kultúra esélye és keresése, exobolygók kutatása. Gyakorlati alkalmazások: műholdak, hírközlés és meteorológia, GPS, űrállomás, holdexpedíciók, A naprendszer bolygóinak kutatása.</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Égítést, csillagfejlődés, csillagrendszer, ősrobbanás, táguló világegyetem, Naprendszer, űrkutatás.		

A fejlesztés várt eredményei a 11. évfolyam végén	<p>A mechanikai fogalmak bővítése a rezgések és hullámok témakörével, valamint a forgómozgás és a síkmozgás gyakorlatban is fontos ismereteivel.</p> <p>Az elektromágneses indukcióra épülő mindennapi alkalmazások fizikai alapjainak ismerete: elektromos energiahálózat, elektromágneses hullámok.</p> <p>Az optikai jelenségek értelmezése hármass modellezéssel (geometriai optika, hullámoptika, foton-optika). Hétköznapi optikai jelenségek értelmezése.</p> <p>A modellalkotás jellemzőinek bemutatása az atommodellek fejlődésén.</p> <p>Alapvető ismeretek a kondenzált anyagok szerkezeti és fizikai tulajdonságainak összefüggéseiről.</p> <p>A magfizika elméleti ismeretei alapján a korszerű nukleáris technikai alkalmazások értelmezése. A kockázat ismerete és reális értékelése.</p> <p>A csillagászati alapismeretek felhasználásával Földünk elhelyezése az Univerzumban, szemléletes kép az Univerzum térbeli, időbeli méreteiről.</p> <p>A csillagászat és az űrkutatás fontosságának ismerete és megértése.</p> <p>Képesség önálló ismeretszerzésre, forráskeresésre, azok szelektálására és feldolgozására.</p>
--	---